

subotički dvotjednik

Godina II. • Broj 49 • 1. lipnja 1996. • Cijena 2 dinara

Tri su dječije manifestacije u protekla dva tjedna Subotičani priredili. Tako smo imali prilike vidjeti koliko je iskrene radosti u dječijem stvaralaštvu, što znači za djecu pokonjena pažnja...

Prva, vjerojatno i najveća, bio je III. Međunarodni festival kazališta za djecu „Anton Tomanić“, koji je trajao od 19. do 26. svibnja, na kome su sudjelovala dječija kazališta iz 13 zemalja. Otvarajući Festival József Csiza je rekao da djecu kao dar prirode srijem moraju poštivati, njegovati i čuvati puštajući odgoja u duhu poštivanja razlika – učenja i tolerancije. To vrijedi upamtiti.

Preostale dvije su jubilarne. Prva je održana 26. svibnja, na Duhove, u prepunoj crkvi Presvetog srca Isusova u Tavankutu: X. Sretet dječijih crkvenih zborova pod nazivom „latna harfa“. Sudjelovalo je 15 malih župnih zborova s preko 600 sudionika! Druga je, također X., Smotra dječijeg stvaralštva „Klinčica“, koju organizira subotička predškolska ustanova „Naša radost“, najstarija takva ustanova u Jugoslaviji (stara 153 godine). Za pet dana trajanja, od 28. do 31. svibnja, djeca iz preko 100 grupa ove ustanove pokazalo je svoje stvaralaštvo „od jutra do mraka“ kroz preko 100 (da, preko stotinu!) izvedenih igara.

Međutim, sumornu sjenku na dječiju radost bacila je opora činjenica, iznijeta na

briefingu kod gradonačelnika u utorak 28. svibnja, koja govori „o problematici isplate prava na osnovu Zakona o društvenoj brizi o djeci“. Naime, po toj informaciji općinska Služba za dječiju zaštitu je 980 porodilji, budući da „Ministarstvo za rad, boračka i socijalna pitanja ne doznačava sukcesivno trebovani novčani iznos“, tek 24. svibnja isplatila, i to djelomično, pomoć za siječanj ove godine! Pravo na materinski dodatak, koje uživa 598 porodilja, ostvareno je krajem svibnja isplatom pomoći za prosinac prošle godine!? Pomoć za opremu novorođenčadi, koje pripada mjesečno za oko 110 korisnika, do kraja svibnja je isplaćena zaključno s rođenima 22. siječnja?!? Novčani dodatak za djecu, što prima preko 6.350 djece, tijekom 1996. vršen je sljedećom dinamikom: tijekom siječnja isplaćen je dječiji dodatak za rujanj; u veljači za listopad, a u travnju mjesecu za studeni 1995.!? Za dječiji dodatak za prosinac 1995. godine se ni ne zna kada će biti isplaćen! Sve u svemu, gore navedeno Ministarstvo za ove namjene Općini duguje sedam milijuna i šest stotina tisuća dinara.

Za takvu situaciju nije kriva Općina, nego netko iz centrale. Općina pokazuje kako se s djecom radi i o djeci skrbi. Na redu su da to očituju i oni drugi. Za dobro djece.

(t. ž.)

Blaško Kopilović o smjeni Avramovića

Osionost vlasti

– Na posljednju sednicu Veća građana stavljena je kao tačka dnevnog reda problem saradnje sa Međunarodnim monetarnim fondom u okviru koje se nije moglo govoriti o smenjivanju guvernera Narodne banke Jugoslavije Dragoslava Avramovića, jer Poslovnik o radu Skupštine jasno kaže da se to mora staviti kao posebna tačka. Istina, takav predlog je dao drugog dana Ivko Đonović. Međutim, većina u Skupštini, koje imaju vladajuće partije, može staviti na dnevni red šta hoće! Sva proceduralna pitanja su preglasavanjem zaobidena. Centralno pitanje smenjivanja guvernera Avramovića je njegova popularnost u narodu, čime je vladajuća partija shvatila da je ugrožen njen imidž – ovim je riječima zastupnik RDSV-a u Saveznoj skupštini Blaško Kopilović, na konferenciji za novinare u ponedjeljak 20. svibnja, započeo izlaganje o smjeni guvernera Avramovića, čiji je svjedok bio na protekloj sjednici Vijeća građana.

Kopilović je u svojem obraćanju zastupnicima, kako nam je prenio, ukazao na tri „važne stvari“ koje povlači smjena guvernera. Prva je pitanje odgovornosti za provedbu Programa 1 i Programa 2, jer se znalo da je promjena političkog okvira osnovna pretpostavka za njihovu provedbu, te je upozorio zastupnike da, ukoliko oba programa padnu, obje partije neće više imati legitimitet pred narodom. Drugi problem, po Kopiloviću, je „sudbina velikih kredita velikim privrednim sistemima koji se ne vraćaju“, dok je treće važno pitanje odmrzavanje sredstava u inozemstvu. Kopilović je inzistirao i na odgovornosti predsjednika SRJ budući da on predlaže guvernera, a time i da traži njegovu (Avramovićevu) smjenu.

– Dakle, nakon dvodnevne rasprave, na kraju drugog dana, dovedeno je proceduralno pitanje smene do kraja. Ja sam ovu smenu doživio kao osionost vlasti na promene, na novo – zaključio je Kopilović, te izrazio bojazan glede pitanja tko će sada „kada smo gazdu para izgubili“, biti nosilac projekta? (t. ž.)

Kut

Liječnici

Kada ljudsko nezadovoljstvo, ma kog oblika, prijeđe granicu mogućeg trpljenja, tada se ono, po pravilu, ispoljava izvan ustaljenih, normalnih društvenih okvira. U odnosima rada, vlasnika i radnika, prijeđena granica nezadovoljstva uvijek se pokazuje kao štrajk. To je ono što biva kad „dogori do nokata“, kao što kažu naši ljudi. Kod nas ovaj slučaj, na žalost, vrijedi za mnoge. Prekjučer metalci. Jučer prosvjetni radnici. Ovih dana štrajkuju liječnici. Zebemo pred odgovorom na pitanje tko će biti slijedeći?

Zanimljivo je da ovaj „posao“ nikada ne rade političari. Zašto? Za sada taj odgovor ne poznajemo. A vi?

Tomislav Žigmanov

Aristokratski komunizam na daskama:

RISTIĆ I MAGLA U JULU

Pod naslovom **Ko nam prodaje maglu** objavio sam tekst prije devet godina, u povodu dolaska druga Ljubiše Ristića za ravnatelja Narodnog pozorišta-Népszínház u Subotici. Ovom prigodom tekst je neznatno skraćen. Moguću aktualnost i paralelu nalazim u njegovoj „avangardnoj” izjavi da će u organizaciji JUL-a, početi dolaziti predstavnici svjetskih banaka kod nas. Kako zamjećujemo, red se pred bankama oduljio: ima ih više nego štetiša. Veliki i poznati bankari navalili i strpljivo čekaju.

Sredinom osamdesetih dolazak Ristića u Suboticu ukazivao je da on o jugoslavenskom „kulturnom” prostoru razmišlja kroz uvrnutu ideologiju tuđih brkova. Razarao je multikulturalnu i multinacionalnu sredinu grada, vrlo uspješno. S njim i njemu sličnim avangardistima počeo je raspad Jugoslavije. Blitvanizacija i fašizacija duha i svijesti, bila je znakovita. O tome će analitičari našeg posrtanja u budućnosti reći nešto više. Do tada Ristić će prodavati maglu. Nevolja je samo u tome što se njome donekle možemo ogrnuti, pokriti, sakriti, ali se ona ne može jesti. Korijenje je konkretnije i sitije. Poziv JUL-a svjetskim bankarima da dođu u SR Jugoslaviju govori da redatelj Ristić priprema predstavu „Čekajući Godoa”.

Ristićeva koncepcija Narodnog pozorišta u Subotici, iz prošle dekade, ovoga stoljeća.

Tekst objavljen 1. listopada 1987. u „Politički ekspres”:

Ko nam prodaje maglu

U prvom redu ne slažem se da je ponudena koncepcija prodor u novo. Upravo ponudena ne-ponudena koncepcija koja se promovira i sprovodi u Subotici i okolini, jeste eklatantan primjer našeg kulturnog zaostajanja za Evropom, za svijetom, to je **blitvanizacija duha**, jedno tapkanje, istina avangardno, ali ipak samo tapkanje u mjestu! Već je V. E. Mejerhold, prije pedeset i više godina, elaborirao osnove „ambijentalnog pozorišta”, smjelo je posegao za: vašarskom šatrom, cirkusom, tvornicom, ulicom.

Isto tako, u bijelom svijetu je notorno poznata činjenica da puko uvlačenje i povlačenje gledaoca po „ambijentima” i u predstave ne može biti dugoga vijeka. Što samo po sebi ne znači da takva koncepcija i zamisao nemaju odgovarajuću estetsku dimenziju, ali u orkestraciji Lj. Ristića i u okviru Subotice ona je osuđena na prošlost, na nešto trulo, jer je činom „posebnog ovlašćenja” lišena rizika.

Ovdje se ne može govoriti ni o alternativnom pozorištu, kako o tome neki jugoslavenski kritičari pišu. Subotica nema drugo pozorište, i ovo je pozorište u ovom času najinstitucionalnije pozorište. Lj. Ristić je tako postao alternativa samome sebi.

Pozorišni život u Subotici ima dugu tradiciju, i dolazak, Lj. Ristića na čelo kuće, nije radikalni zaokret ka novom (Komunističkom pozorištu) nego vulgarni raskid sa

tradicijom. A to kako se u ovom našem JU-koordinatama, odnosimo prema kulturnoj baštini i tradiciji je bogu za plakati, sramota i bruka.

Bolesne ambicije

Drugo, na primjeru subotičkog Narodnog pozorišta, na djelu se ponovo pokazuje da spoj politike i umjetnosti jeste bastard. Bezbroj puta učiteljica života opominje da taj spoj ne može donijeti ništa novo, kako nam to već nije jasno, ni političko, ni ideološko, pa prema tome ni komunističko pozorište. A ako su točni materijalno finansijski podaci, izneseni u štampi, onda se nužno mora govoriti: ili o izuzetnom umjetničkom domenu Ristićevog eksperimenta, mada po meni, ljudi u tim godinama bi se po sili prirode morali maniti eksperimentisanja ili odreći pomenutih cifara, trećeg puta, ako ne želimo postati nojevi, nema.

Kulturu grada u ime političke kulture i neke povijesti ne možemo svesti na projekciju nećijih bolesno avangardnih ambicija u ljetnji, inače poluprazan prostor JU-kulture.

Razaranje tkiva

Treće, što znači **komunističko pozorište?** Zar su to **povadene stolice, demolirana pozorišna zgrada, organizirana samovolja upravnika, nepotizam, nedostatak programa, improvizacija, sve je to usmjerena magla.** I o kojim mladim klincima je riječ? Za novo pozorište, pa bilo ono sa, bez, ili pored Lj. Ristića, potrebni su mladi školovani ljudi. To novo pozorište traži. Ne mrak, polumrak, muziku do daske i masu anonimusa pored dvije, tri zvijezde. A sama činjenica da se klinci okupljaju oko nekog projekta, pa koštalo šta košta, nije estetska kategorija koja pokriva i tako rastegljiva sintagma - komunističko pozorište!

Ovako, kako je krenulo, subotičko pozorište nema perspektivu, a to je za mnoge naše avangardiste, bila prava šansa i jedina perspektiva. Sve se ovo malo po malo, mic po mic, svodi na **prodaju magle**, htjeli mi to ili ne.

Nešto o zgradi subotičkog Narodnog pozorišta, njenoj rekonstrukciji a povodom ponudene svrsishodno hvaljenog projekta, tek da se upozna jugoslavenska javnost o čemu se na kulturnom polju kod nas stručno radi: **Rad me je dojmio svojom utopijskom sladunjavošću, da ne kažem kičem, projekat je to koji ne poštuje kulturni kod postojećeg. Cijela dogradnja sa kulama, tornjevima i dodatnim stubovima okrenuta je sebi, govori o sebi i za sebe. U postojećem prostornom sklopu s onom dogradnjom djeluje diletantski i izbija poput maligne izrasline, koja razara zdravo tkivo grada**”. Jasno, hoćeš nećeš, i projekat zgrade je volšebnim načinom doveden u vezu pozorišnog istraživanja Ljubiše Ristića.

I taj projekat je od nekih ocijenjen pozitivno, takvi smo.

Komotna avangarda

Na kraju, neka mi bude dozvoljeno da povodom Ristićevog prodora u kulturu

ovoga grada navedem repliku Luja iz Saetrove drame „Prljave ruke”, „**Veliki rizik beznačajnu stvar**”, kaže on, kaže Luj. I bih pojasnijo prirodu tog rizika posluži se citatom Encensbergera: „Današnja avangardi može se prebaciti ne to što otišla predaleko, nego što sebi ostavlja stepenicu, što oslonac traži u doktrinarnim kolektivitetima, i što nije svesna vlasti i aporija koje je istorija odavno pokazala. Ona trguje budućnošću koja joj ne pripada. Njeno kretanje je regresivno. Avangarda pretvorila u svoju suprotnost, u anahronizam. Istinski, bezgranični rizik od koga žive umetnikova budućnost - taj rizik ona snosi”. **Prevedeno na jezik subotičkog pozorišnog života to bi možda moglo da znači: komotni stanovi, vile, ekstra honorari, rent-akar vozila, koktel partije u „Holiday Inu”, šverc komerc, put u Meksiko i nazad itd.**

Vojislav Sekelj
književnik, Subotica

Najavljen još jedan štrajk

Prosvjednim su okupljanjem, u ponedjeljak 20. svibnja, članovi Sindikata radnika državne uprave, pravosuđa i društvenih službi očitovali svoje nezadovoljstvo plaćama, te najavili, ukoliko se njihovi zahtjevi ne ispune do 20. lipnja, da će stupiti u generalni štrajk. Kako je rekao na ovoj „skupu upozorenja” **Pere Skenderović**, predsjednik Općinskog odbora ovoga gradskog sindikata, ovaj korak je učinjen na osnovu odluke njihovog Republičkog odbora od 7. svibnja. Bit je njihovih zahtjeva povećanje obračunske osnovice sa sadašnjih 160 na 220 dinara za period travanj-lipanj, a za nadalje u visini od 250 dinara, kao i korekcije i dopune kolektivnog ugovora. Podršku njihovim zahtjevima dao je gradonačelnik **József Kasza**, jer je, kako je rekao, njihov rad potcijenjen u odnosu na isti rad u privredi.

(k. c.)

Žig broj 49

Izdavač: HKC „Bunjevačko kolo”

Adresa uredništva: Subotica

Preradovićeva 4

Telefon: (024) 22-927

●snivač i glavni i odgovorni urednik
Vojislav Sekelj

Zamjenik glavnog i odgovornog
urednika: Tomislav Žigmanov
Uredništvo: Lazar Merković, Ivan
Rudinski, Nela Skenderović, Draga
Vidaković

Korektor: Mirko Kopunović
Tehnički urednik: Ivan Hegediš

Tisak: „Globus”, Subotica

List je registriran kod

Ministarstva za informiranje
Republike Srbije pod brojem 1620

25. travnja 1994. godine

„Žig” izlazi svake druge subote

Žiro račun: 46600-678-7-3551

Deklaracija OO SPO-a i OO DS Prva koalicija za izbore

Na upriličenoj konferenciji za novinare u prostorijama Općinskog odbora srpskog pokreta obnove, na kojoj su pored domaćina, predsjednika OO SPO-a **Vucelića**, govorili i **Zoran Stantić**, predsjednik Općinskog odbora Demokratske stranke, te **Rafail Ruskovski**, zapovjednik ove stranke u Republičkoj općini, 21. svibnja javnosti je predstavljena prva „zvanična“ koalicija, koju čine dve stranke, za predstojeće lokalne izbore u Subotici.

– **Radi same Srbije stranke se moraju objedinjavati i na mikro i na makro planu. Treba otvoriti front otpora prema Miševićevom režimu (...)** Mi u Subotici moramo zaživeti ovu koaliciju, pa koristim priliku da pozovem nestranačke stranke i ostale demokratske stranke kako bi u Subotici osnovali jednu demokratsku i građansku koaliciju. To znači da su naša vrata širom otvorena – pojava je osnovni povod i namjere ove koalicije Vucelić. On je dodao da to ne vrijedi za SRS i ND, koja je „satelit SPS-a“, te najavio dolazak predsjednika SPO-a **Vukaraškovića** u Suboticu u vrijeme predizborne kampanje.

Rafail Ruskovski je precizirao da su vrata ove koalicije otvorena za „svakoga koji nije u koaliciji sa SPS-om“. On je dodao da se samim Općinskim odborima daje potpuna autonomija za dogovore o budućim koalicijskim partnerima, te istaknuo da će se Deklaracija o zajedničkom nastupu na izborima DS i SPO-a objaviti 20. svibnja u Subotici.

Prilikom potpisivanja Deklaracije, **Zoran Đinđić**, predsjednik DS, je naglasio da predstojeći izbori u Srbiji ne znače izbjeljavanje za određenu političku opciju, da se ljudi neće opredjeljivati za desnicu ili lijevicu, već za zdrav razum ili protiv toga. Izabrali postojeće, dodao je Đinđić, znači pristati na državu u kojoj nema nikakvog konsenzusa. Zbog toga se moraju siniti neopohodne suštinske promjene u ustavu, što pretpostavlja da se opozicija mora ujediniti na širokoj osnovi. On je naglasio spremnost za suradnju i s mađarskim političkim strankama budući da one imaju „izraženu građansku orijentaciju“. On se tiče zaštite manjinskih prava, Đinđić istaknuo neophodnost zaštite kolektivnih prava, ali ne samo deklarativno, već da ono mora potvrditi i u političkoj praksi. Đinđić se nije složio sa stajalištem da prava manjina treba da garantiraju matične države, niti da manjine treba da dobiju bilo kakav oblik teritorijalne autonomije. Država mora garantovati mogućnost razvoja i razvoja kulturnih institucija nacionalnih manjina, te informiranja na jeziku nacionalne manjine“, rekao je Đinđić. On se tiče pitanja autonomije Vojvodine. Đinđić smatra da se pitanja regiona moraju riješavati decentralizacijom države, dajući jačanje lokalne samouprave, a kako uspostavom teritorijalno-političkih autonomija, jer one dovode do separatizma, što obavezno vodi u oružani sukob, do čega nikome nije stalo u Srbiji, zaključio je Đinđić.

(t. ž. i k. k.)

Ideološko-političke papazjanije o multinacionalnosti PODGRIJEVANJE TOPIONICE NARODA

„Ne uskraćujući pravo da svako gradi svoj politički program delovanja, SPS čvrsto stoji na stanovištu da je jednonacionalno okupljanje na ovim prostorima bez perspektive imajući u vidu svu specifičnost ove sredine i imajući na umu da je ova sredina multinacionalna i multikulturalna.“

Kratko i mutno! Vjerojatno nije teško pogoditi, radi se o stavovima neke lijevo orijentirane stranke. Tako je! Ovo smo pročitali u jednom od tjednih priopćenja Općinskog odbora SPS-a Subotice. Slične tendencije su nazočne i kod „Jugoslovenskog demokratskog pokreta“ koji objedinjuje općinske organizacije Savezne stranke Jugoslovena, Bunjevačko-šokačke stranke i Saveza komunista Jugoslavije. U njihovom polazištu za javne nastupe pod naslovom „Kako živjeti zajedno u Subotici“, zalažu se „protiv podvajanja ljudi na nacionalnoj osnovi, protiv getoizacije i protiv življenja jedan pored drugog, za život zajedno.“ U istom programu brzo zaboravljaju na prednje, i zalažu se da se Bunjevcima prizna status nacije i konstitutivnog naroda SRJ. Nije loša ideja, ali je znakovito zalaganje za dodjelu takvog statusa jednoj naciji, a takvih nacija u Subotici ima još (Mađari i Hrvati), koji ništa manje nisu vrijedni od drugih – u pogledu radnih navika, kulture, discipliniranom plaćanju poreza, lojalnosti prema višestoljetnoj rodnoj grudi – a ipak nisu dostojni u ovoj (njihovoj) domovini dobiti status državotvorne nacije!? Očit primjer podjele na manje i više vrijedne nacije?! Znakovito je i to što su do sada u Jugoslaviji državotvornim narodima smatrali sve slavenske narode. Sada su braća, Srbi brisali sa tog spiska braću Hrvate. A subotički JDP pravi nova mjerila.

Ali, vratimo se na priopćenje i na spomenuti program! Isti su istaknuli kao bogatstvo i prigodu za razvoj **višenacionalnost, multikulturu i višekonfesionalnost Subotice**. Pa su rekli odlučno NE! „nacionalnoj autonomiji i getoizaciji, te institucijama na nacionalnoj osnovi i ustali su ZA! „autonomiju građana“...

Ovi stavovi izneti su u javnost s dvostrukom namjerom. Prvotni cilj im je da izazovu osjećaj krivnje u redovima nacionalnih manjina zbog eventualne – ne daj bože – težnje za očuvanjem nacionalnog identiteta i samosvijesti. S druge strane, pak, s namjerom odvratanja građana od glasovanja za partije s nacionalnim predznakom. Autori su namjerno izgubili iz vida slobodu interesne udruge kod nas i u svijetu u okvirima stra-

naka s nacionalnim obilježjem. Shodno tomu, razne nacije i nacionalne manjine mogu se okupljati oko svojih stranaka i interesnih udruga u cilju očuvanja svojih tradicija, specifičnosti, kulture – s jednom riječju, radi zaštite identiteta.

Najveća mana sadržine priopćenja i citiranih stavova je protivrječnost! S jedne strane prijete i plaše pučanstvo, a s druge, pak, strane hvale se multinacionalnošću u multikulturom sredine!? (što nije njihova zasluga!). Postavlja se pitanje, po čemu je neka sredina multinacionalna (višenacionalna) i multikulturalna i dokle može ostati višenacionalna, ako se pripadnici različitih nacija ne mogu okupljati u cilju zadovoljenja svojih interesa: očuvanja tradicije, kulture, jezika – svoga identiteta!? Ova njihova težnja u određenim okvirima nije protivstavljena interesima njihove domovine! Dapače! Kao što vidimo iz priopćenja i stavova navedenih stranaka, to je interes države. Čak joj je dužnost da njegovanjem svih kultura i multinacionalnog karaktera, služi interesima pučanstva na njihovo i na opće zadovoljstvo da se oni dobro osjećaju u svojoj domovini u okviru postojećeg sustava. Inače, čemu služi država-domovina? To je opći interes, te i interes mudre vladajuće stranke! Da ne govorimo općeljudskim pravima i o pravima nacionalnih manjina!

U suprotnom, ta država postaje topionica naroda, prestaje biti multinacionalna i multikulturalna, a na što je bez zasluga tako ponosan SPS! Opće je poznata, naime, protivrječnost između ustavnih odredbi, odnosno raznih zakona i vladinih uredbi koji reguliraju položaj nacionalnih manjina ili pak utiču na njihovu sudbu. Vladajućoj stranci i određenoj ministrici puna su usta hvale o navodnim pravima nacionalnih manjina, a koja su prema njihovim priopćenjima čak iznad međunarodnih normi!? U praksi smo, međutim, svjedoci suprotnih tendencija, velikih napora da se sve više tih prava ukine.

Upravo je to jedan od razloga interesnog okupljanja nacionalnih manjina, pored toga, što je normalno da nema njegovanja tradicije, kulture i identiteta bez okupljanja. A to nije geto, kako to nazivaju gore spomenuti drugari! Geto je ono što oni propagiraju – društvo u kojoj vladaju dušobrižnici, ideološko-politička policija i nepovjerenje prema interesnom okupljanju i uskraćivanje općeljudskih prava!

István VALIHORA

Susret gradonačelnika s predsjednikom Vlade

Uz pohvale i obećanja

Sredinom prethodnog tjedna subotičkog gradonačelnika **Józsefa Kasza** primio je u Beogradu predsjednik Savezne vlade **Radoje Kontić**, te razgovarao s njim o problematiki Međunarodnog festivala kazališta za djecu „Oton Tomanić“, koji je ove godine, u periodu od 19. do 26. svibnja, po treći puta održan u Subotici.

– **Tom se prigodom predsjednik Kontić veoma pohvalno izrazio o subotičkom festivalu, naglasivši da smo bili dovoljno „drski“ što smo pokrenuli ovaj dječji festival u najteže vrijeme. Preko institucije ovoga festivala ostvarili smo izuzetne međunarodne kontakte, čime je i uvela kotorski i država – rekao je Kasza na uobičajen-**

nom susretu s novinarima u ponedjeljak 20. svibnja.

U razgovoru s predsjednikom Vlade je konstatirano da subotički i kotorski kazališni festivali za djecu nisu međusobno konkurentni, jer oni imaju različite namjene: subotički je međunarodnog karaktera, dok je kotorski namijenjen za prikazivanje ostvarenja u Jugoslaviji. Gradonačelnik je Kasza s domaćinom razgovarao i o problemu subotičke slobodne carinske zone, te rekao da je dobio obećanje da će Ministarstvo financija dati potrebne dozvole za njeno otvorenje. Bilo je riječi i o problemu uvoza knjiga iz Mađarske, a predsjednik je Kontić obećao da će se to ubuduće rješavati fleksibilnije.

(t. ž.)

DVO/TV/JEDNIK

Predsjednik kao kralj – Praktično jednopartijski sistem uramljen u višestranačje i lider sa gotovo neograničenim ovlaštenjima prete uspostavljanjem autoritarnog poretka.

Da ne bi bilo zabune, ovo su naslovi i podnaslovi iz Naše borbe, a radi se o predsjedniku Zimbabvea, g. Robertu Mugabeu, ali o kojem se vrlo pohvalno izražava sav režimski tisak u nas jer poziva SRJ natrag u naručje pokreta nesvrstanih. Još kad bi pobijedio Zjuganov u Rusiji i vratio komunizam i veliki SSSR, alaj bi se moglo opet igrati „kukunješće”. Inače, svaka slučajnost naslova sa živim osobama i događajima je – slučajna...

Žig

Kažu, u **Politici**, da je najdulja riječ na srpskom jeziku **prestonaslednikovica**, koja ima 22 slova. Nešto se ne sjećam iz povijesti iliti historije da je ikada neka osoba ženskog spola stupila na srpski prestol – a što naravski ne mora da znači i da neće! Druga, pak, po duljini je riječ **visokopreosveštenstvo**, tj. vladika sa 21 slovom. E sad, ne daj Bože, da se udruže na vlasti Prestonaslednikovica i recimo taj drug po broju slova, naprimjer jedan od onih A - A - A, jer bi u tom slučaju, baš kao kadgod u Bizantiji, vladali carica i patrijarh. A to, priznat ćete, baš i nije nekakva legitimacija za Europu i treći milenij, ma šta o tome tko mislio!

Žig

Izvanredne mjere su nam produljene na još šest mjeseci, dok se ne vide rezultati

Drugi pišu**Gladne izdajice**

Niš je početkom maja ponovo bio prestonica Srbije, ovoga puta štrajkačka prestonica. Desetine hiljada radnika danima je kružila gradom u nadi da će u gradu pronaći ono što nisu mogli u svojim preduzećima – posao i zaradu. I dok su onu tražili „leba i s'leba”, gotovo cela Srbija netremice je gledala u Niš pitajući se da li će baš u Nišu biti zapaljena kapisla koja će ovaj narod naterati da strah od goreg zameni nadom u bolje. **VIDELO** je u te dane bilo i po desetak puta dnevno pozivano sa svih strana da bi se čulo šta se zaista dešava u Nišu, jer su glavni

izbora (!) u Bosni (i Hercegovini), dakako, a svakako kooperativnost Republike tzv. Srpske i poker sa Karadžićem. Taj „blefer” bi volio jednom dobiti u odlučujućem trenu „flash royal” i lijepo napraviti sebi bantustan, raj za šverc i off-shore kompanije sa nekakvim konfederativnim vezama sa SRJ, tj. ovdašnjom vlašću potpomognutom Šešom i Koštunjavim, pa da vidiš kako se živi! Anpak, šašavi svijet, traži Karadžića i Mladića za Haag (poslije i za Had) a fikcija prof. Vasilijevića Vladana o Međunarodnom krivičnom tribunalu se lijepo praktično uhodava da prihvati glavne macane. Valjda ćemo do 500. broja našeg „Žiga” i to pisati. Za sada čestitamo unaprijed 50. broj, što u našim uvjetima nije mala šala!

Žig

Ovaj rukomet je strašna stvar na prvenstvu Europe u Španjolskoj. Nijemci su „popili” batine prvo od SRJ, potom od Hrvatske i najzad će, vjerojatno, i od Slovenije. Nekad su, je li, izgubili samo od jedne reprezentacije i mirna Bačka, a sad eto po tri puta! Tako će mnogi proći i u košarci, i u vaterpolu i u odbojci, jer južni Slaveni imaju specijalni „šmek” za ove sportove, i sad to može biti glavni argument nekim fantazerima za bogzna koje objedinjavanje na jugu Balkana, koja su do sada, eto sva propala! Ali, jedno je sport, i suze egzaltiranog TV reportera Kneževića, a drugo suha stvarnost.

Milivoj Prčić

državni mediji o štrajku izveštavali samo onoliko koliko su morali.

Štrajk postaje istorija, a mnogi se pitaju – čije je to maslo? Vladajuća parija tvrdi da je opozicija zloupotrebila opravdano nezadovoljstvo radnika, opozicija gleda da nekako unovči ovaj politički poklon, a ima i onih koji misle da je sve ovo poteklo iz delova vladajuće partije. I to iz redova onih koji bi hteli da dođu do političke glave do sada neospornog vode naših socijalista. Neki zaslugu za sve ovo pripisuju vladajućoj partiji da bi tako srušila doskorašnjeg guvernera Narodne banke Avramovića, a zanimljivo je da su neki posumnjali kako su sve ovo zamesili niški rotarijanci. A za sve to vreme sami radnici uporno tvrde da ih je na sve to naterala nevolja i samo nevolja, odnosno glad.

V. Rakočević

Niške nezavisne dvonedeljne novine „Videlo” broj 27, subota, 25. maj '96.

Tko to

Čitati novinske tekstove ili priloge je nog „od intelektualaca koji uživa najveće poverenje među bunjevačkim življem” (!?) kako Marka Peića najavljuje novinar „Argumenta” (lista izrazito desnog usmjerenja) u interviewu koji je objavljen u broju od svibnja, predstavlja prvorazredni ugođaj polupismene ovisnike nebuloza. Ovo što što su idejni sadržaji dotičnoga neiscrpno vrelo velikih koještarija i ne manjih nesustoslости. Međutim, bolno je pitanje zarad čega je potrebna jedna takva prezentacija elementarnih prijepornosti od čovjeka koji in preko osamdeset godina? Da je koji slučajem mlad, bilo bi mu stavljeno u funkciji oprosta. Ali, što očekivati od čovjeka čija je intelektualna habita oduvijek bila dodvoravanje ideologiji i matrici vlasti? Šta ga vrijedi još jednom prizvati u sjećanje sljedeće činjenice: prije rata kao svršeni studente

prava pripadnik je srpskih organizacija u gradu; za vrijeme fašističke okupacije Subotice izdaje knjigu (1943.); poslije II. svjetskog rata istaknuti je član KP, te njen vjerna općinski kadrovik; 1970. jedan je od inicijatora osnivanja Hrvatskog KUD-a „Bunjevačko kolo”; tih godina ulazi u Kikicevu „Antologiju proze bunjevačkih Hrvata”, danas je na braniku borbe za očuvanje raskršćene čistote Bunjevaca! I sve to u samo jednoj životu!? Preobimno, čak i za likove velikog romana?!?

Neupućeni tumač povijesti

Iako i sam novinar konstantira da se Peić nije „mnogo bavio istorijom”, ipak to nije bio razlog da o učiteljici života ne progovori te dade iscrpnu analizu (!?) „položaj bačkih Bunjevaca u tri Jugoslavije”, genezu „njihovog pohrvaćivanja i prisilne asimilacije” i prikaz ustrajnosti bunjevačke „borbe za identitet”!?! I što onda očekivati od neupućenog do li hrpu gole improvizacije, ne temeljenih zaključaka... Riječju, sumnjivo obmana.

Naime, nakon što je „dugo tragaio o domukentima” Peić je, naravno, „pokušao” više dokumenata (premda ne kaže gdje kada ih je našao, njihov naziv... op. a.), kao sultovao više izvora, sklopio mozaik koji itekako dvojbenog sadržaja. Jer, proizilazi po ovome krhkom tumaču bunjevačke povijesti da je protivu njih u njihovoj stvarnoj povijesti bila na djelu, ni manje ni više, međunarodno-više partijsko-vojničko-crkvena zavjera! Obljubljeni neprijatelj

Sonje Marinkovića 31

Loga i kako svojata?

margini povijesti, nemoćni i bez ikakve zaštite rasno-genetska čistota malog južnoslavenskog naroda Bunjevaca se zagubila, dok se najveći dio u čudnome procesu „retvorio” u Hrvate. Tuguje i lamentira Peić nad tom zlehudom sudbinom i „apsurdna” Bunjevaca koji su se izgubili među Hrvatima na nemilosrdnoj vjetrometini povijesti. Zašto im se jadnima to dogodilo?

Dosovina Tito – Vatikan – Bunjevci u Zagrebu

Tri su, po Peiću, zle silnice koje gušeći djeluju na iskonsku samosvojnost Bunjevaca. Prva ide iz smjera politike. Naime, „inženjerski politički pritisak na Bunjevce počinje, zapravo, formiranjem Hrvatske seljačke stranke” krajem dvadesetih godina prošlog stoljeća. Po računici koju samo Peić zamijeva HSS nije bila tako „velika i opasna podvala” kao ona koja je došla iz drugog, ali istog, političkog smjera vrlo ubrzo: krajem 1945. godine kada je „jednostavno nametnuto da budemo Hrvati. To smatram za najgrublji udar na Bunjevce”. Linija, pak, tog udara najgrubljeg od svih udaraca na Bunjevce ide ovako: nakon „usmenog dogovora” između Rankovića i Dilasa”, Tito sam donosi odluku da ubuduće Bunjevci moraju biti ono što (ni)su – Hrvati, a „zadatak je u Subotici sprovesti ovaj usmeni dogovor” obavio je general Božo Maslarić”. Dakle, i narodna je armija uplela svoje, po Peiću, ne samo u prste u sudbinu Bunjevaca.

No, neizdrživi atak na Bunjevce istodobno ide (da li sinkrono?) i s drugog boka, namjećuje Peić. To je produkt Vatikana – jer! To nije slučajno, jer se „dobro zna da Bunjevci vernici i da je na tom polju relativno lako uticati na njih”. Vjerojatno je zbog toga njihovo školovanje i premješteno u Kaloče u Zagreb. Ovaj je prijelaz imao značajne posljedice po Bunjevce sve do danas jer je „mnogo popova među sadašnjim političkim liderima, što se danas malo zna”. Kada je na djelu Kominterni i Vatikan, tu se nešto čega može biti dobro, pa makar u pitanju bili i Bunjevci.

Epitetu „najgrublji udar” semantički je bliska sintagma „najviše štete”. Ona, pak, prestižno dodijeljena trećoj zavjerečkoj snazi: „Bunjevci(ma) koji su studirali u Zagrebu” i koji su „pisali svakojake gluposti”, a čega je „najbolji primer” nitko drugo nego Ante Sekulić. Peiću vrlo smetaju Bunjevci koji su studirali u Zagrebu, a ne spominje Bunjevce i Hrvate: dr. Vinka Perčića, koji je studirao u Grazu, ili Petra Šarčevića, koji je doktorant amsterdamskog sveučilišta. Zašto baš Zagreb? Da li stoga što je kato-

lički, ili što ovdje trenutno nije baš na dobrom glasu?

No, čak i primiris k Zagrebu i Hrvatima Peiću smeta. Za to je potvrda više. Recimo, „naši bunjevački običaji su isti kao i srpski, jedina je razlika što Srbi imaju slavu, a mi imamo imendan”! Međutim, kakva je to istost koja ima razliku, vjerojatno je poznatu samo njemu. Takvo razumijevanje pojma istost, koje u sebi sadrži i razliku, olako dovodi do svega što podsjeća na kasarne, kazamate

Marko Peić: „Napadaju nas sa svih strana”, izjavio je u „Argumentu”

i logore. Jer, sve ljudsko je različito. No, sugestija je očita: Bunjevci su Srbi, ali s jednom razlikom.

Tko svojata prezimena?

Ali, vrijedno je još zabilježiti i Peićevo pozivanje da „svako ima pravo da se opredeli o svojoj pripadnosti”, što je visok stupanj demokratičnosti, ali njega u interviewu nema. On, naime, odiše jednom nadmenom isključivošću i visokim stupnjem netrpeljivosti spram svega što je drukčije (osim, eventualno, onoga što ima razliku u jednom). Ali, dodaje Peić, nitko nema pravo „da i svojata naše običaje, kulturu, prezime”. Ovdje nećemo ulaziti u svojatanje običaja i kulture, već ćemo se malo, znatiželje radi, zadržati na pitanju tko i kako svojata „prezime”, ali u pluralu.

Poznato je da je Marko Peić u suradnji s Grgom Bačlijom „napisao” i objavio „Imenoslov bačkih Bunjevaca”, Matica srpska i NIP „Subotičke novine”, 1995. (o kojem je „Žig” već kritički pisao, vidi u br. 20, 22, 23 i 24). Istina, oba su prikaza manjkala u momentu „svojetanja” prezimena. Mada mi je i tada, kao jednom od prikazivača, bilo poz-

nato o čemu se radi, čekao sam odgovor na prikaz, kako se tada i nagovještavalo, od redaktora ili recenzenata. Ali kako do toga nije došlo, vrijeme je, a povod je pravi, na to ukazati.

Marko Peić prijekorno govori o svojatanju prezimena, iako je to sam vrlo vješto uradio! O čemu je riječ? U njegovom i Bačlijinom „Imenoslovu” onaj dio u kojemu su predstavljena bunjevačka prezimena (str. 17-153), što predstavlja najvredniji dio knjige, uveliko je prepisan (istina s dosta grešaka) iz reprezentativne onomastičke studije Živka Mandića: „Povijesna antroponimija bunjevačkih Hrvata u Mađarskoj”, Tankönyvkiadó, Budimpešta 1987., str. 436. (Primjetimo uzgred da se prigodom vrijednog prepisivanja Peić nije mrštio na „apsurdnu” sintagmu „bunjevački Hrvati”.)

Kao dostatan dokaz za gore iznijetu tvrdnju nalazim da je dovoljno navesti rezultate usporedbe tri skupine prezimena koja počinju slovom C, N i Z iz ove dvije knjige. Ona kazuje sljedeće: Mandić ukupno donosi 168 prezimena, a Peić 211. Dakle, donijeto je samo 43 nova prezimena koja Mandić nije zabilježio. No, informativna podloška nadodanih prezimena iz pera Peića je znanstveno manjkava. Recimo, pod slovom C Mandić navodi 71 prezime, a Peićev je doprinos 15 novih, među kojima su četiri prijeporna, i vjerojatno izvađena iz telefonskih imenika, jer ih ne prati niti jedna informacija (vidjeti: Cibulja, Cicula, Cimerman i Cindelić, str. 35-36). Četrdeset i sedam (47) prezimena koja počinju slovom C su doslovce prepisana, ali s greškama (npr. Mandić na strani 76 bilježi u Baji oblik prezimena Cenić kao Cenič iz godine 1724., a Peić ga prepisuje kao Cenič, str. 35; ili prezime Cernović se u Baji pominje 1857, a ne kao kod Peića 1887, itd.). Kod 26 prezimena koje je naveo Mandić, Peić pridodaje i njegovu prisutnost u naseljima današnje Bačke. Međutim, ti dodaci su obično u vidu jedne ili dvije natuknice. Recimo, prezime Crvenković kod Mandića je zabilježeno u deset oblika (što je točno prepisano) u pet mjesta u Mađarskoj i to dvanaest puta (=27 vrijednih podataka), s tim da Peić umjesto Kačmara, gdje se po Mandiću ovo prezime javilo 1753. godine, krivo prepisuje da se ono iste godine javilo u mjestu „Kd”, čija skraćena nije navedena u „Spisku bunjevačkih naselja” na str. 9-10. Peićev je, pak, „doprinos” da se ono javlja i u Svetozar Miletiću, s tim da ga ne prati ni oblik niti godina pojavljivanja! Samo jedan poluznanstveni podatak!

Dakle, po srijedi je „svojetanje” sakupljenih prezimena tuđeg rada kojega je učinio ipak bunjevački Hrvat Živko Mandić.

Tomislav Žigmanov

Gemini-commerce

SUBOTICA, Lenjinov park 1/II, Telefoni: 51-093, 52-087

Veliki izbor:

ceramic pen, tehničke olovke, dvodelne i trodelne garniture, vodootporni markeri, signiri

O GUBLJENJU INDIVIDUALITETA U NACIONALNOM KOLEKTIVITETU

Nekada najveći pobornici bratstva i jedinstva su „preko noći” počeli promovirati vrijednosti državnog nacionalizma • Pojedinač vlastitu naciju doživljava kao svoju proširenu obitelj, te gubi svoj osobni identitet • Sljedbenike državnog nacionalizma možemo razumijeti, ali ne i opravdati

Naš sugovornik, po vokaciji profesor filozofije i sociologije, već dulji niz godina se bavi fundamentalnim istraživanjima problema sociopatoloških devijacija ličnosti postkomunističkoga doba. Tema zasigurno preobimna za jedan interview, ali je dakako vrijediti barem osluhnuti...

U protekle četiri godine intenzivno ste radili na sociopsihološkim istraživanjima!?

Z. Š.: U pravu ste kada kažete da se radi o sociopsihološkim istraživanjima u krajnjoj liniji. Međutim, ovdje je ipak više riječ o političko-psihološkim istraživanjima. Moj osnovni znanstveni interes kreće se u domenu traženja odgovora na pitanje: da li i u kojoj mjeri pojedine crte ličnosti utječu na formiranje političkih, nacionalnih i vrijednosnih latentnih obrazaca svijesti i da li se te latentne dimenzije nalaze u međusobno tako strukturiranim odnosima da formiraju određene prepoznatljive ili pak nove ideološke obrasce.

Tragikomične situacije

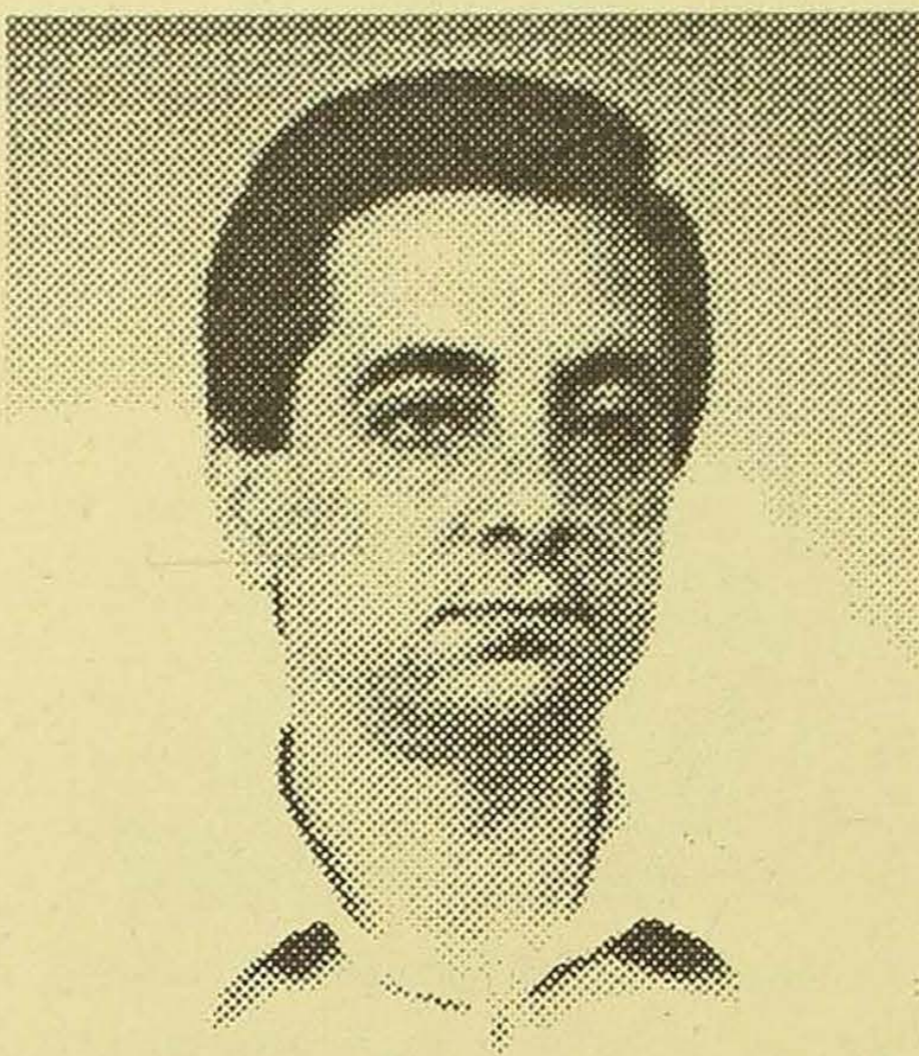
Odakle kod Vas interes za tu vrst problema?

Z. Š.: Razlog je relativno prost. Jedan dio poznanika koji su nekoć, u onom „bivšem” političkom sustavu, bili najveći pobornici bratstva i jedinstva, koji su osuđivali svaki, pa i najmanji nagovještaj izražavanja nacionalne osobnosti, ne u folklornom nego u političkom smislu, odjednom, preko noći, su zamijenili političku matricu i započeli promovirati vrijednosti državnog nacionalizma. Ili, da vam ne spominjem tragikomične situacije na koje sam nailazio. Žena je Rusinka, a muž Musliman. Ona je tako silovito u svojim političkim stavovima napadala Muslimane, Hrvate i Slovence da su meni radikali dr. Šešelja djelovali sasvim umjereni. Ili, nailazio sam na ljude koji su sve do jučer bili Hrvati, a sada su „samo” Bunjevci i koji su u svojim političkim interpretacijama bili nešto radikalniji od već spomenutih radikala.

Jeste li kroz svoj rad našli odgovor na pitanje zašto dolazi do takvih, na prvi pogled, nelogičnih političkih reakcija i ponašanja?

Z. Š.: Čini mi se da sam djelomično našao odgovor na ovo pitanje. Radi se uglavnom o ljudima kod kojih su u većoj mjeri prisutne crte političke autoritarnosti, autoritarne agresivnosti, etatistička, kolektivistička i konformistička svijest. Takve osobe izražavaju veći stupanj kognitivne rigidnosti (imaju tendenciju da na stvari gledaju u crno-bijeloj tehnici), manje izražavaju motiv postignuća i imaju slabiji unutrašnji lokus kontrole. Drugim riječima, u većem stupnju osobnu sudbinu vežu za vanjske događaje, nego li za unutrašnje, osobne sposobnosti. Pojedinci s ovakvim crtama ličnosti i, uvjetno rečeno, političkom sviješću podržavat će

one političke orijentacije koje promiču protagonisti državnog nacionalizma. U kontekstu ratne atmosfere prihvaćanje ideologije državnog nacionalizma poprima attribute patriotizma i, u krajnjoj liniji, političke socijalizacije. U ovom slučaju biti politički „socijaliziran” znači odreći se i napadati službene neprijatelje u svakoj prilici. Međutim, u atmosferi državnog nacionalizma može doći i do razvijanja obrambenog mehanizma na frustracije poznatog pod nazivom „reaktivna formacija”. Na primjer, određena osoba je u svojoj najdubljoj poli-

Zlatko Šram

tičkoj intimi protivnik svega onoga što proizvodi državni nacionalizam kojim je izuzetno osobno nacionalno frustrirana, a njegova „obrana” od ove frustracije se manifestira u tome što javno prihvaća i podržava političke orijentacije istog državnog nacionalizma i njegove političke nusprodukte! Dakle, uspostavlja one političke „odnose” koji su direktno suprotni njenoj najdubljoj intimi – dolazi do izražavanja simpatija prema režimu kako bi se zatajilo duboko neslaganje s tim istim režimom.

Ipak, ne mogu vjerovati da su Vam samo ovi primjeri na koje ste osobno naišli bili jedini povod za Vaša istraživanja!

Z. Š.: U pravu ste, nije samo to povod. Na bazi ove vrste multivarijantnih istraživanja na relaciji politička svijest – ličnost, možemo procijeniti pravu prirodu kvalitete međunacionalnih odnosa i vršiti određene predikcije glede smanjivanja, odnosno povećavanja mogućnosti potencijalnih interetničkih konflikata.

Opravdanje i razumijevanje

Da li se na osnovu nalaza Vaših istraživanja mogu opravdati sljedbenici i pristaše državnog nacionalizma?

Z. Š.: Ako ne sasvim opravdati, ali ono svakako razumijeti. Ipak su, čini mi se, oni uglavnom bili, ja bih ih nazvao, funkcionalni nacionalisti. Naravno, pri tom mislim samo na običan svijet, a ne na protagoniste državnog nacionalizma.

Tko kod nas radi na takvim istraživanjima?

Z. Š.: Na ovakvim „specijalističkim” istraživanjima nitko. Ali je zato izuzetno važan i značajan rad dr. Zagorke Golubović i suradnika s Instituta za društvene nauke u Beogradu, u kojem se odslikava sociopsihološko stanje društva u Srbiji u cijelini.

Koje ste istraživačke projekte do sada sproveli?

Z. Š.: Navest ću samo neke: „Ideološki obrasci svijesti i crte ličnosti srednjoškolske omladine” (1992.), „Dimenzije nacionalne svijesti, autoritarnost i agresivnost” (1993.), „Latentne dimenzije socijalističke svijesti u postkomunizmu” (1994.), „Nacionalno politička svijest vojvodanskih Mađara i stranačke preferencije” (1995.) i rad koji sam upravo završio „Nacionalno politička svijest, neke crte ličnosti, latentne stranačke preferencije i ugled političara kod građana Subotice”.

Rezultati istraživanja

Da li ste neki rad publicirali?

Z. Š.: Da, i to uglavnom u inozemstvu. Istaknuo bih rad tiskan u američkom zborniku „Toward a Theory of Nationalism: Cross cultural Perspectives”. To je zbornik relevantnih radova američkih i europskih autora koji se bave teorijskim osnovama nacionalizma. Moj rad je tiskan pod nazivom „Authoritarianism and Etatism as Predictors of Nationalism”.

Možete li nam iznijeti neke od nalaza Vašeg istraživanja?

Z. Š.: Teško je u ovako kratkom razgovoru iznijeti nalaze bez izvjesnih simplifikacija. Ipak, izložit ću vam ukratko jedan primjer nalaza istraživanja. Na osnovu faktorske analize stavki koje određuju nacionalnu svijest izolirana je, pored ostalih, jedna latentna dimenzija nacionalne svijesti koja ukazuje na potrebu pojedinca da vlastitu naciju doživljava kao svoju proširenu obitelj, kao svoje drugo Ja; da svoju osobnu sudbinu veže sa sudbinom svoje nacije; da ima jaku potrebu za nacionalnim jedinstvom; da iskazuje beskrajnu ljubav prema svojoj naciji; spreman je na samožrtvovanje osobnih interesa na dobrobit svoje nacije sve do žrtvovanja vlastitog života. To je dakle ona dimenzija nacionalne svijesti u kojoj se pojedinac u toj mjeri poistovjećuje sa svojom nacijom da gotovo gubi svoj osobni identitet. Ovu ćemo dimenziju nacionalne svijesti jednostavno nazvati „Gubljenje individualiteta u nacionalnom kolektivitetu”. Što smo dobili kada smo ovu dimenziju nacionalne svijesti stavili u relaciju s dimenzijama autoritarnosti i tzv. primarne agresivnosti, recimo, u subuzorku ispitanika srednjoškolske populacije mađarske i srpske nacionalnosti? Kod pripadnika mađarske nacionalnosti je gubljenje individualiteta u nacionalnom kolektivitetu u (1.) korelaciji sa autoritarnim konvencijalizmom koji se manifestira u ekstremnoj po-

...bi za moralnim (seksualnim) čistunstvom i pnanjkanju empatije prema duševnim bole-
stima i prosjacima; u (2.) korelaciji s autori-
tarnom agresivnošću koja ukazuje na potrebu
strogog kažnjavanja onih koji krše bilo koja
povla ponašanja i (3.) s autoritarnom submi-
sivnošću koja ukazuje na jaku potrebu za
pitivanjem bilo koje vrste autoriteta. U su-
borku ispitanika srpske nacionalnosti gu-
tenje individualiteta u nacionalnom
ektivitetu je također u korelaciji s potre-
bn za moralnim „čistunstvom” i autoritar-
n „poslušnošću”, ali ne i s autoritarnom
esivnošću (strogim osuđivanjem onih koji
ke zakon). Dimenzije primarne, odnosno
nifestne psihološke agresivnosti kod
đara se nisu pokazale u korelaciji s gubljen-
je individualiteta u nacionalnom kolektivite-
u. Međutim, u subuzorku ispitanika srpske
nacionalnosti dimenzija sociopatske agresiv-
nti se pokazala u korelaciji s gubljenjem
ividualiteta u nacionalnom kolektivitetu.
Sociopatska agresivnost sadrži stavove poput
„bi mi bilo teško ubiti životinju”, „najbolji
zon je zakon jačega”, „volim da me se drugi
be”, „nisam posebno osjetljiv prema ljudima
ki pate”, „osobno naoružanje daje žovjeku
siurnost da ga nitko neće napasti” i „ponekad
nram biti grub prema dugim ljudima”. Vidi-
tr dakle da kod Mađara i Srba postoji sličnost
u psihološkoj osnovi kada je u pitanju gubljen-
je individualiteta u nacionalnom kolektivitetu,
ao je potreba za moralnim čistunstvom i
autoritarnom poslušnošću. Postoji i određena
ralika i to u izražavanju dimenzije agresivno-
st. Za Mađare je karakteristična latentna
esivnost koja je posredno usmjerena pre-
n drugom čovjeku kroz „legalne” kanale,
da je za Srbe koji gube svoj individualitet u
nacionalnom kolektivitetu karakteristična
nifestna agresivnost neposredno usmjere-
n prema drugom čovjeku. U oba slučaja vi-
dio da se radi o osobama s neriješenim
dokim unutrašnjim konfliktima i frustraci-
jeja. Eto vam odgovora zašto u ratnim situa-
cama dolazi do zločina pod okriljem
„patriotizma”.

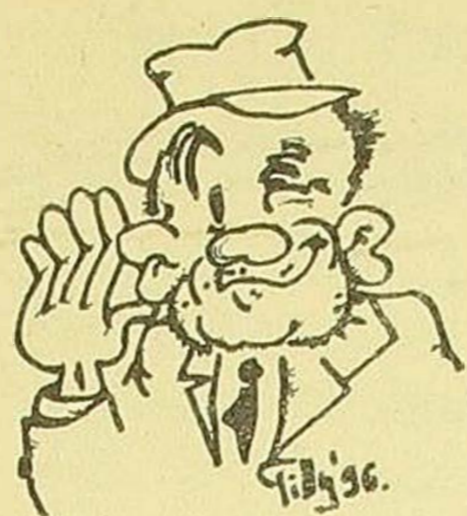
Budući da je riječ o istraživanjima „neteljive” problematike, jeste li imali neki problema?

Z. Š.: O tim problemima sam u bliskoj prošlosti dao interview „Našoj borbi” i ne bih o tome ovom prilikom.

Koji su Vam planovi?

Z. Š.: O tome se ne usudim ni misliti. Eto, imam svoj Centar za društvena istraživanja, ali jako teško naći ljude koji bi imali sluha i podrže ovakva fundamentalna strukturalna istraživanja. Ljudi jednostavno ne mogu shvatiti da su fundamentalna istraživanja u biti najbolja primjenjena istraživanja. Možda vam lijepo, kakva je korist od toga da se tako izračuna na osnovu jedne tvrdnje da 3% ljudi misli tako i tako, a ne zna u kojoj je sociopsihološkoj i političko-psihološkoj matrici locirana ta ista tvrdnja na osnovu koje procjenjuje da ljudi baš misle upravo tako. Čisto deskriptivna istraživanja tzv. javne mnijenja neki istraživači nazivaju primjenjenim za političku praksu, a što je, vjerujte mi, krajnje naivno.

Tomislav Žigmanov

Iz penzionerske beležnice Dajem penziju za – vremeplov!

Sećam se, sećate se i vi neki: nekad, svi-
ma nam je bilo... onako kako nam je bilo.
Jer, za nešto drugo, bolje, nismo znali. Nismo znali niti je bilo
zgodno, ni dozvoljeno znati šta se, na pri-
mer, dešava na nekoj drugoj strani sveta.
Nije, iz preventivnih razloga. Jer – tako su
nam govorili – na onim prostorima (u prav-
cu zalaska sunca) vladala je neka teška za-
raza. Pa ako pređe na nas, gotovi smo!

Znači, pretila nam je velika i opasna opa-
snost. Zapad. Zato su neki na Istoku dugo
smišljali – kako se odbraniti od te pošasti. I,
smislili. Prvo će početi sa onim – Velikim
eksperimentom. U tom eksperimentu
učestvovali smo i svi mi, na čelu sa našim
(mojim!) partijašima. Doprineli smo, koliko
god smo mogli. I preko toga.

Taj eksperiment, bio je zamišljen da se
odvija u dve, ali istovremene faze.

Prva faza: svi na Istoku – i oni koji veruju
Istoku – svi i svako će dobiti svoje (al’ samo)
– dvorište. A u dvorištu – dve česme. Iz
jedne česme će curkom curiti med, a iz dru-
ge mleko. Tako ćemo svi mi – obećali su nam
oni – ojačati i postati otporni na sve moguće
zaraze. Pa i one sa Zapada. Osim toga, jel’,
med i mleko nikome ne škodi.

Druga faza: Istok će svakog dana puštati
Sunce (i) prema zapadu, al’ sa glavnim i
programiranim ciljem da, kad se nade nad
Zapadom, taj zaraženi i zarazni Zapad biće
prosto – spržen. Pa, kad Sunce odradi svoj
posao (sprži Zapad), ostaće nam ona jedna
jedina (al’ zdrava!) strana sveta – Istok.

Taj Veliki eksperiment je trajao dugo,
predugo. I puno koštao. Ali, uzalud ogrom-
ni troškovi, uzalud ogroman broj nesrećnih
(?) slučajeva (ali ne i među projektantima),
sve je, dakle, bilo uzalud, jer – eksperiment
je iz (ne)poznatih i (ne)objašnjivih razloga –
propao.

Pomenute česme nikad nisu proradile,
osim u dvorištima nekih idejnih tvoraca pro-
jekta i glavnih operativaca. Istočnih i naših.
A Zapadu – ništa. Ispostavilo se kasnije da
tamo, na Zapadu, nije ni bilo zaraze, ispo-
stavilo se da oni tamo već odavno imaju
onakve česme. Istina, i tamo su neke česme
(nekima) začepljene, al’ većina radi.

I, sad, šta se dalje dešava? Ovi naši novi
partijaši, i neki stari – (sa)učesnici u onom
Velikom eksperimentu (iz čijih česama
teče...) – ne predaju se, ne priznaju propast
eksperimenta! Spremni su, kažu, da ponove
eksperiment, pa nek (nas, a ne njih) košta
šta košta! Imaju, još kažu, u planu značajna
poboljšanja čitavog projekta. U tom cilju
već saraduju sa nekima (opet!) na Istoku...

Konačni rezultat tog novog eksperimen-
ta unapred znam. Ko ne zna. Ali, tu nastaje
moj problem. Jer, ja nemam više toliko vre-
mena da to iščekam. A tako bih želeo! Zato,
voleo bih da bar nakratko skoknem u (ne-
daleku, nadam se) budućnost, tamo virnem
i vidim: njihovu, tj. njihovog (drugog) Veli-
kog eksperimenta – propast. I naš, tj. vaš
spas.

Marko Subotički

P.S.

Nažalost, u našem penzionerskom voz-
nom parku nema ni jedan jedini – makar
polovni, al’ ispravni – vremeplov...

Pravnički kutak

Međunarodno kazneno pravo (II.)

Prvi međunarodni sud za ratne zločine ustanovljen je sporazumom savezničkih sila 8. kolovoza 1945. godine u Londonu, nakon čega je 1946. utemeljen odgovarajući sud i u Tokiju.

Novu fazu u razvoju međunarodnoga kaznenoga pravosuđa predstavljaju Sudovi za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije i Ruande. Time desetljećima stari prijedlozi o utemeljenju stalnog međunarodnog suda za ratne zločine dobijaju veće šanse za ostvarenje.

No, principi usvojeni 1945. godine od strane tadanjih sudova za ratne zločine ostali su na snazi do danas i važe za nove i eventualno nove sudove.

Na temelju nevedenih akata proklamirana su dva univerzalna načela međunarodnog prava:

1. Primat međunarodnog nad nacionalnim pravom. To znači da nekažnjivost djela po nacionalnom zakonu ne isključuje odgovornost zločinaca za zločin predviđen međunarodnim pravom, te da međunarodne obveze imaju prednost pred poslušnosti pojedinca prema svojoj državi (što znači da izvršenje djela po naredenju svoje vlade ili svog pretpostavljenog ne isključuje odgovornost izvršioca za međunarodni zločin).

2. Individualna odgovornost po međunarodnom pravu, što znači da krivično odgovara pojedinac a ne država.

No, u ostvarenju ovih načela Sudu za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije, a osobito onome za ratne zločine počinjene u Ruandi, predstoje mnoge teškoće za koje je još neizvjesno kako će biti svladane.

(nastavit će se)

(j. š.)

Hermelin

Modna kuća Subotica

Tel/fax: 024/42-404

Tel: 024/23-866

Slaven Bačić: „Povelje slobodnih kraljevskih gradova...” (VII.)

Statusno pravo – Srpske privilegije

U oblast statusnog prava spada još i tačka u kojoj je srpskom pravoslavnom stanovništvu (*Graeci ritus non uniti Rasciane genti homines*) u Novom Sadu, Somboru i Subotici garantovano uživanje carsko-kraljevske privilegije iz 1743. godine, ukoliko su je oni ranije koristili. U Novosadskoj povelji se još dodaje – „do dalje milostive naredbe i odredbe naše ili naših naslednika u Kraljevini”.

Carsko-kraljevskom privilegijom, o kojoj je ovde reč, Marija Terezija je potvrdila povlastice dodeljene Srbima za vreme i posle tzv. Velike seobe Srba u ugarske zemlje. Prvobitne povlastice Leopolda I su pre Marije Terezije osnaživali Josip I i Karlo III (VI).

Te carske privilegije, koje su po personalnom principu uživali pravoslavni Srbi na teritoriji Ugarske, bile su uglavnom verskog i crkvenog karaktera, s tim da su pravoslavnom kleru date i neke svetovne kompetencije. (...)

Marija Terezija je 1743. godine donela odluku kojom je garantovala Srbima ranije date povlastice. U tome aktu je ona, polazeći od poznatih zasluga srpskog naroda za ugarsku krunu, njene prethodnike i nju samu, potvrdila u gotovo neizmenjenom obliku povlastice koje su Srbima dodelili njen deda, stric i otac (uz dodatak klauzule „bez povrede prava trećih lica”), i ujedno pozvala staleže, te vojne i državne dostojanstvenike da štite Srbe u uživanju njihovih privilegija dok god su verni dvoru.

Komentarišući odredbu koja postoji samo u Novosadskoj povelji, napomenimo da je Marija Terezija nastavila rad na privilegijalnom pravu ugarskih Srba.

Najznačajniji rezultat je bilo osnivanje posebnih ministarstava pri bečkom dvoru koja su radila i na ostvarivanju i regulisanju

srpskih privilegija (od 1745. do 1747. Ilirska dvorska komisija, i od 1747. do 1777. – *Hofdeputatio in Transsylvanicis, Banaticis et Illyricis*). Pored ovoga, doneto je i niz akata različite forme i sadržine kojima su autentično tumačene izdate privilegije, što je okončano donošenjem Deklaratorijalnog reskripta 1779., koji je sa školskim ustavom iz 1776. i Konzistorijalnom sistemom iz 1782. regulisao položaj srpskog pravoslavnog življa sve do donošenja Zakona o narodnostima 1868. godine, a delimično i posle toga.

Navedeni akti su u određenoj meri suzili državnu autonomnost Srpske pravoslavne crkve u Ugarskoj, usklađujući je sa modernim državnim formama.

Zakonskim članom XXVII iz 1790. godine, celokupno pravoslavno stanovništvo je izjednačeno u građanskim pravima sa ostalim stanovništvom, data je puna sloboda veroispovesti i školstva, te su potvrđene ranije privilegije ukoliko se ne protive ustavu Kraljevine. Iste godine je osnovana Ilirska dvorska kancelarija, koja je ukinuta već X zakonskim članom iz 1792. godine, kada je njene poslove preuzela Ugarska dvorska kancelarija. Istim zakonskim članom je pravoslavnim episkopima dato pravo učešća i glasa na Zemaljskom saboru.

Sudbina srpskih privilegija izražena u promenjenoj sadržini i formi važenja (napuštanje srednjovekovnih pravnih regulativa u korist savremenih i centralizovani nadzor nad tako suženim povlasticama) je tako bila određena razvojem habzburškog društva za vreme Marije Terezije i Josipa II i klicama novih odnosa koji su nastavili živeti i posle njih.

Upoznajmo Bibliju (IV.)

Jedinstvena knjiga u svjetskoj književnosti

Ostanimo još u književnoj procjeni Biblije. I bez obzira na njezin sveti značaj, može se reći da joj nema para u svjetskoj književnosti. Nema knjige koja u takvu rasponu, a opet na tako jednostavan, priprost način obuhvata svu čovjekovu egzistenciju, i čovjeka kao pojedinca i čovjeka kao društveno biće. Tu su u igri i pojedinci i narodi, priroda i povijest, rođenja i smrti, ljubav i zloba, rat i mir, porazi i pobjede, radosti i nade, posvećenije klonulosti i tragedije, neočekivani obrti i novi pothvati. Budući da je nastala na mostu naroda i civilizacija, ona nam prenosi rekosmo, u nekoj sintezi pradavna iskustva čovječanstva. U Bibliji su oslikani tipovi naših stradanja i dostignuća u tolikoj mjeri da je ono vječno svjež izvor, te kroz povijest napaja uvijek nova nadahnuća svih umjetnika kista i dljeta, riječi i muzike.

Tu bismo mogli otpočeti novu temu o značenju Biblije za našu, osobito europsku ili zapadnjačku kulturu i civilizaciju koja često zaboravi koliko toga duguje Bibliji. No, pustimo po strani to razmatranje koje nužno mora spomenuti Dantea, Michelangela, Rembrandta, Radovana, Marulića... Takva razmatranja o Bibliji kao priručniku umjetničkih inspiracija nisu suvišna i gotovo su neiscrpiva, ali samo izdaleka i nebitno opravdavaju naš zanos za Bibliju.

Sve što smo do sada rekli, važno je i značajno. No, glavna je odlika Biblije u tom, i u tom nadasve premašuje sve druge knjige svijeta: ona je živi svjedok o prisutnosti religioznoga u čovječanstvu. Još više, ona posred čovječanstva njeguje živu svijest o Bogu koji je snažno doživljen i ljubljen, u čovjekovoj povijesti prisutan i djelatan – Spasitelj. U tom smislu Biblija je „odnosna” knjiga: svjedoči o religiji kao živu odnosu čovjeka s Bogom. Čovjek se u njoj ne doživljava zatvorenim u svoje bespomoćno „Ego – Ja”, usredotočenim na svoju krhku besadržajnost. Čovjekovo biće se otvara perspektivama Božje sadržajnosti i besko načnosti. Bog ga poziva da s njim zaživi prijateljski i drugarski, pa stoga u bratstvu sa svim ljudima koji su – zajedno sa mnim – sinovi i prijatelji Božji.

Bonaventura Duda

In memoriam

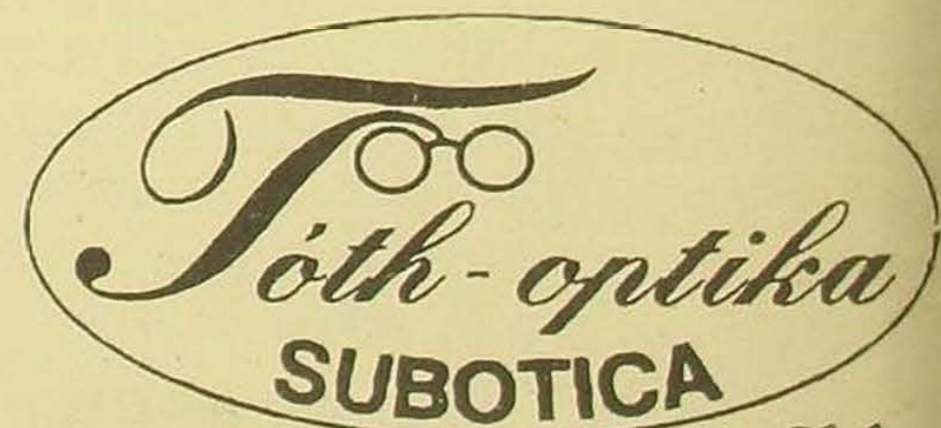
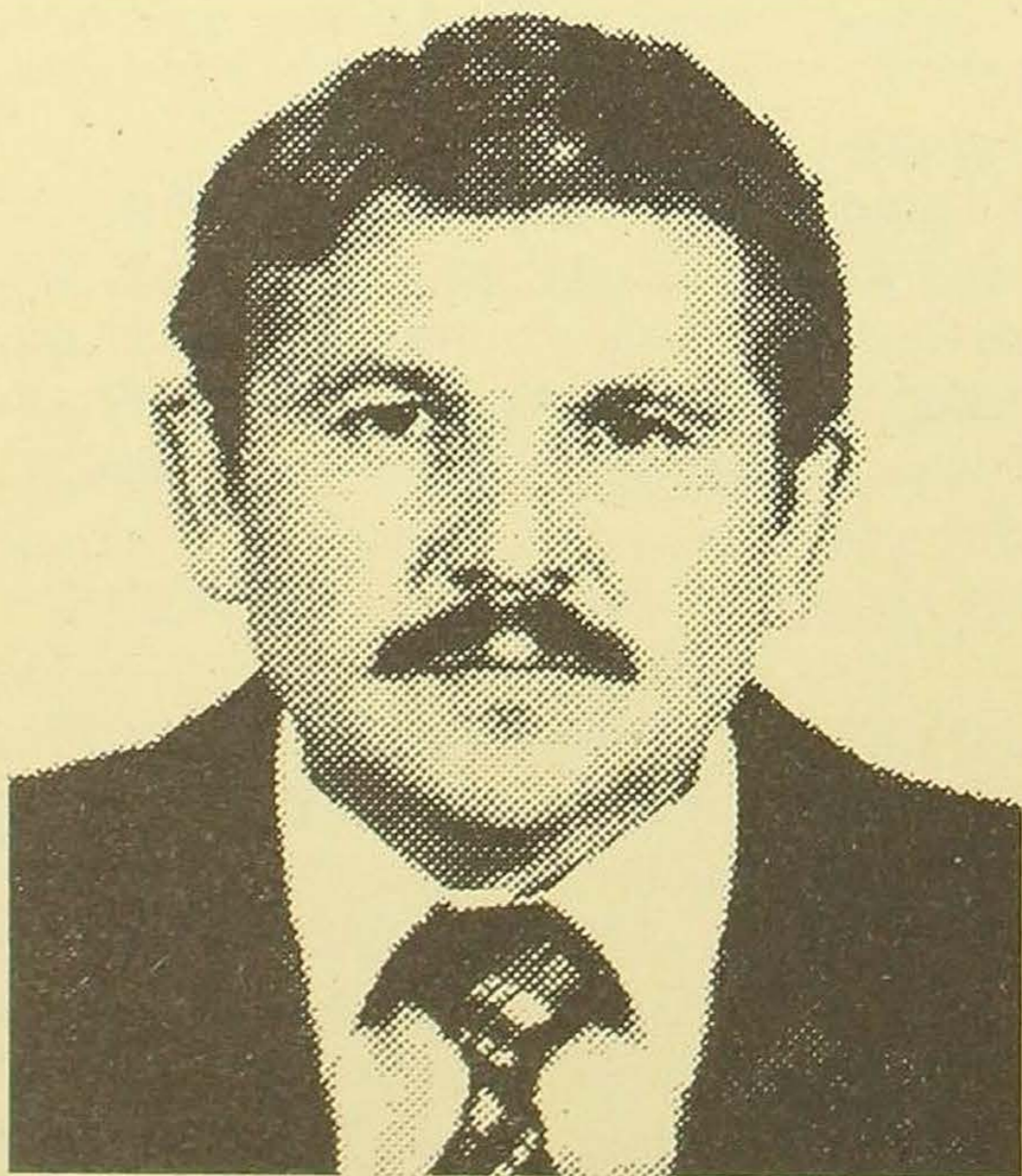
Aleksandar Temunović – Šano

(11. veljače 1936. – 19. svibnja 1996.)

Pred licem je smrti čovjek samotno nemoćan. I vječiti je gubitnik. Kako onaj koji umire, tako i njegovi bližnji s kojima je zajednički dijelio radosti i tuge života. A tih bližnjih Šano je imao više. Jedni od tih su i članovi HKC „Bunjevačkog kola”, čiji je član bio od osnutka.

Kada čovjek, kakav je bio Aleksandar Temunović, tih, nenametljiv i, gotovo, neprimjetan, a uvijek živo prisutan u svemu što se u i oko HKC „Bunjevačkog kola” događalo tada čovjek, Šanin prijatelj i poznanik može samo slutiti veliku prazninu koju donosi njegov vječni odlazak. Jer, tko će od sada biti „bačo salaša” na Dužijanci ili Prelu, tko će „paziti na salašu na unačad u gaćama”, tko će se prvi s osmijehom „vaćati u kolo”...

Na kraju, u šutnji, sjetni recimo samo: neka mu Svevišnji uzvрати ljubavlju koju je on dijelio i poklanjao svima nama.

Subotica

Tel: 51-045 Maksima Gorkog 26

Radno vreme

Radnim danom 9.00-12.00

16.00-19.00

Subotom 9.00-12.00

Radno vreme oćnog lekara

Radnim danom 17.00-19.00

„Šarac”, Šandor, šareno Groblje u Aleksandrovu – Šandoru

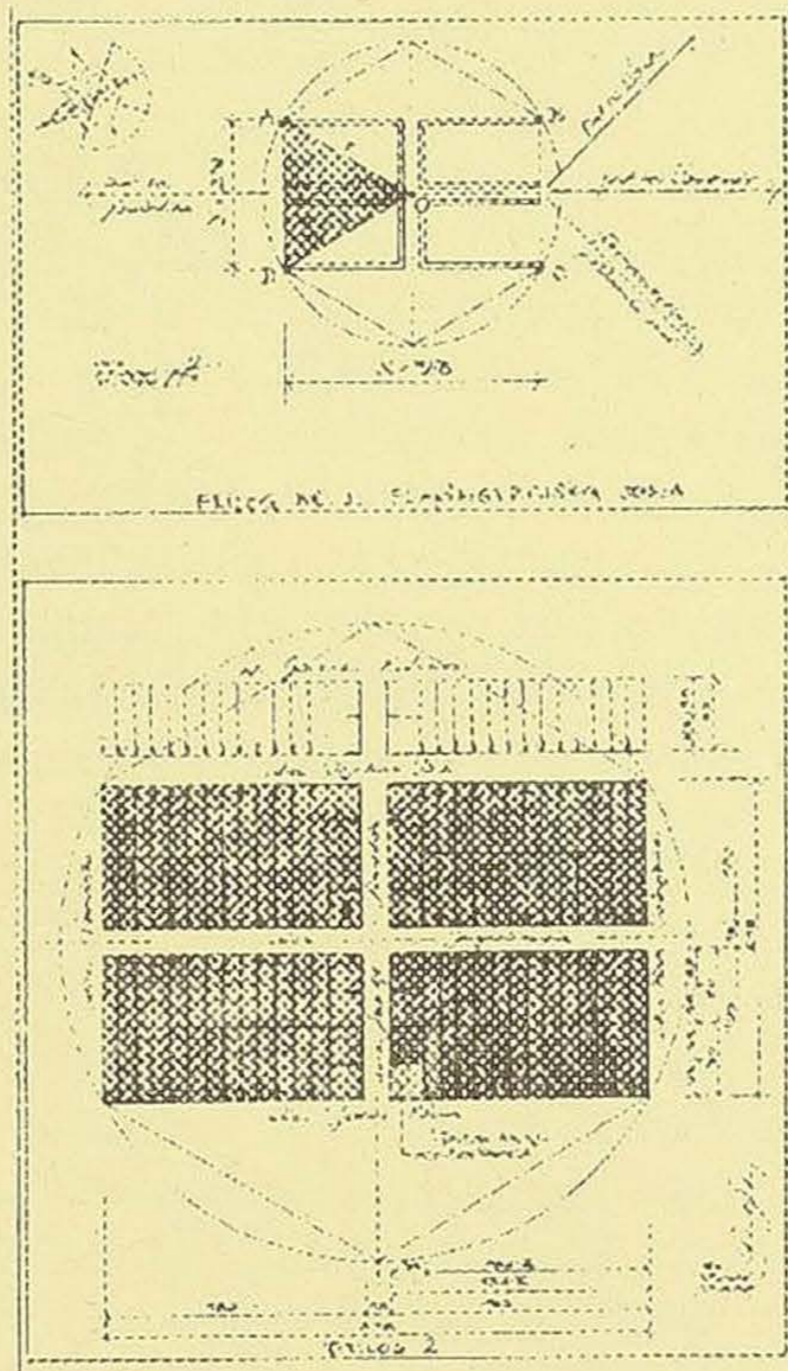
Kazivati od „varoši” može biti svakoja, pa možda i „šareno”, a posebno kada se govori o dve „varoši” – jedne GRADA ŽIVIH, a druge GRADA MRTVIH, a zapravo su obe ista „varoš”, a i GRAD. GRAD ŽIVIH se proširo i GRAD MRTVIH uraste u njega; i tu i tamo se za čista primete posebnim povodom iz raznih razloga ili drugih pobuda, to jest obaveza pred očima! Ima jedno tako groblje i to baš ono koje je danas u gradu, ali se ne primeti, zapravo jeste u gradu.

Kako?

Pa eto ovako – ako se vratimo malo u prošlost, dva veka unazad, naselje ALEKSANDROVO nije ni postojalo, a danas je pravo samo ostao toponim „Šandor”. Ovaj poslednji naziv Aleksandrovo dobilo tek početkom ovog dvadesetog veka iz raznih razloga političkih previranja u to doba. Prije tog bio je samo jedan međuljak kraj starog Petrovaradinskog puta sa koga su, iz poštanskih kočija dok se konji u njihovoj zaprezi dizali prašinu od sebe, putnici namernici mogli videti „varoš” Suboticu u njenom nastajanju. U osamnaestom veku, gotovo začudo nam danas iz GRADA ŽIVIH iako više nema kočija, nijedna kuća nije imala odžaka, a krovovi su bili od trske, a požari u doba „kanikule” – sasvim običajne pojave, pa su tada ondašnji kraljevski komesari propisali da se mora: **TAKO I TAKO GRADITI – U BUDUĆE**, a od požara štiti! Tada je bilo puno, dermova malo u gradu, a krovovi, ako ih je i bilo, bili su od „drača”, pokriveni obručima da se ne rasuše. A bilo je malo kovača onomad! I onda baš tačno 1788. godine „indžilir” Franc Balukanti zahteva na svom planu selo i atar ŠANDOR u njegovoj početnoj fazi naseljavanja kada imalo samo 32 kuće. U to doba, taj Petrovaradinski put išao je pravolinijski od Petrovaradina ka Subotici sadašnjom ulicom Starine Novaka i dalje na sever prema Buzimpešti i ostalim gradovima, prema budućoj Šandorskoj kapiji obilazeći Šandorsku baru, zapadni krak Palića, koja tek biti ustrojena, nakon ispunjenja obaveza grada o izgradnji šančeva oko varoši i

kontrole ulaza u nju. Ta kapija nalazila se baš tamo gde je danas „Peščarina” samoposluga, a bolnica nije ni bila tamo već je izgrađena čitav vek kasnije.

I onda se susretnemo sa jednim novim planom Šandora samo godinu dana kasnije, tačnije 1789. leta Gospodnjeg, od već pominjanog g. Vlašića sa isplaniranim naseljem Aleksandrovo. Ostaje ipak dilema – „indžiliri”, Balukanti, Vlašić ili tada isto prisutan planer, pominjani, K. L. Kovač, tada već i senator koji je napustio Suboticu i otišao u Temišvar – **Ko je od njih planirao idealan grad Aleksandrovo obzirom da je analizom**

Analiza planimetrije naselja
Aleksandrovo

njegove urbane planimetrije utvrđeno da je njegova urbana osnova produkt čiste geometrije? (Mislim ipak K. L. Kovač). Jedan od njih je promenio Petrovaradinski put ili „Posta koci ut” koji više ne ide ulicom Starine Novaka, već današnjom Jugoslovenskom, koja je osovina naselja Aleksandrovo.

I u tom „šarenilu” na ulasku u taj IDEALNI GRAD Aleksandrovo – Šandor danas je baš na ćošku ulica Jugoslovenske i Plate Dobrojevića kafana „Šarac” u kojoj

nema šta nema, pa čak i pića za putnika namernika. Tu je i kraj ovoga idealnog grada iz prošlosti, a od nje samo sedam kuća dalje prema Petrovaradinu nalazi se groblje koje niko ni ne vidi. **I opet groblje izvan grada, a u gradu je.**

Ima dva ulaza – jedan je sa glavnog puta, a drugi iz današnje ulice Lovčenska. Spolja je zarazilo u šipražje i drvorede, i gotovo je neprimetno. Ovo groblje je malo kao i sam Šandor, ali ima jednu ŠARU. Naime, ako bi čovek iz grada živih mogao biti ptica (imati krila), onda bi iz vazduha video isto nešto idealno što nema ni na jednom groblju današnjeg grada. Sva su ostala ova isprepletana stazama i bogazama, a u ovom malom groblju u Aleksandrovu postoje dve aleje koje, zapravo na zemlji po kojim hodima, ocrtavaju KRST ili KRIŽ, kako ga već ko zove. Idealan GRAD ŽIVIH, idealan simbolizam GRADA MRTVIH, za onoga ko ume da leti iznad njih!?

Na ukršnici tog križa nalazi se jedina nadgrobna kapela. Priča o njoj je jako lepa jer su svi nadgrobni spomenici predaka i potomaka sačuvani uz nju. Ima i jedna nelepa asocijacija kada se pristupa groblju od strane Subotice: ono je ograđeno žičanom ogradom na betonskim stubovima i bodljikavom žicom koja podseća na ograde koncentracijskih logora iz II svetskog rata, što u svakom slučaju nije primereno jednom groblju. Međutim, groblje je konfesionalno ili verski podeljeno na pravoslavno i, u svom manjem delu prema Petrovaradinu, na katoličko. Lepo od KAMENE KNJIGE PREDAKA je ipak ostalo u pravoslavnom delu groblja, za razliku od pravoslavnog groblja kraj Durdove šume.

Od svega tog ostalo je za grad Suboticu – Šandorsko groblje i neka tajne za pokolenja koje ne umemo protumačiti, a prenose se sa kolena nakolena: „Di ćeš?” – odgovor „idem u Šandor rad brkova” (zar brkova samo ima u Šandoru?); „kasniš kao da si gledao sat na šandorskoj kapiji” – po saznanjima na toj kapiji nikad nije bio sat. Verovatno su zato i kasnili!

Mr Ante Rudinski

Zanimljiva matematika

1.) Parcelu je napala repina pipa. Svakog dana je bilo dvostruko više uništenih biljaka. Cela parcela je bila uništena za 5 dana. Za koliko dana je bila uništena polovina biljaka?

2.) Proizvoljnom dvocifrenom brojem dopišimo isti dvocifren broj. Tako dobijamo četvorocifren broj, broj podelimo istim dvocifrenim brojem. Koliki je rezultat?

Rešenja iz prošlog broja:

- 1.) 50 godina
- 2.) 25 cm

U HKC „Bunjevačko kolo

Zamjena članskih karti

U okviru priprema za redovitu Skupštinu Hrvatkog kulturnog centra „Bunjevačko kolo”, koja će se održati 23. lipnja, vrši se zamjena starih članskih karti za nove, budući da je došlo do transformacije Društva u Centar. Ujedno se radi i na prijemu novih članova. Zamjena karti i prijem novih članova vrši se pomoću zahtjeva kojim se potvrđuje odluka da se želi (p)ostati član „Bunjevačkog kola”. Ovaj posao možete obaviti svakog radnog dana od 6 do 13 sati u prostorijama Centra, Preradovićeve 4.b

PREDUZEĆE ZA SPOLJNU I
UNUTRAŠNJU TRGOVINU d.o.o.

Trg Oktobarske revolucije 37
SUBOTICA

Telefon: (024) 25-004 direktor

27-002 komercijala

29-042 maloprodaja

23-537 magazin

Telefax: (024) 26-719

Naš izbor

Vesela pjesma

*Ne verovati i dalje ostaje greh
Još nam crtaju šibom po ledima rij
Najzad je vreme da prasnemo u
smeh
Mokreći na svoje rune i njihov sjaj*

*Od srebropljuha ko je postao sre-
bren
Onaj sam što pljuje boluje uspešno
Još nije noć još vidim sebe
A sve što peva mora da je grešno*

*Voli iz mržnje dok pjesma nas spasa-
va
Plašljivih reči i šturoga klasja
Sunce je mrak koji nas osvećjava
Obasjaj oh obasjaj
Branko Miljković*

Dr. Ranko Končar: „Opozicione partije i autonomija Vojvodine 1929 – 1941”, Novi Sad, 1995.

Geneza autonomističkog pokreta (IV.)

Formiranjem vlade Milana Stojadinovića započela je nova etapa političkog razvoja Jugoslavije. Iako se glede ideologije novostvorena Jugoslovenska radikalna zajednica nije bitno razlikovala od Jeftičeve JNS, Stojadinović i ostali radikali, te vodstva SLS i JLO svoju su nekompromitiranost neučestvovanjem u vladama u doba otvorene diktature koristili kao snažan kredit za širenje svoga utjecaja. Opozicija je i dalje tražila modus suradnje pokušavajući naći kompromisnu formulu između federalizma, načemu je inzistirala SDK, i široke decentralizacije na što je pristajala Ujedinjena opozicija (srbijske stranke).

Deklarativno ujedinjeni Novosadskom rezolucijom, a praktično ojačani jedinstvenim nastupom na izborima 1935. godine, čelnici vojvodanskog autonomističkog pokreta radikalizirali su svoje zahtjeve. Taj se zaokret očitovao u pravcu federalističke opcije, odnosno jednakog statusa Vojvodine s ostalim nacionalnim pokrajinama nakon državno-pravnog preuređenja zemlje. Pokušaji stvaranja jedinstvene vojvodanske stranke onemogućeni su odbijanjem radikalnih disidenata, pa se vojvodanska opozicija okupila oko jedinstvenog pokreta – fronte, čime su zadržani partijski identiteti nosilaca ovog poduzeća.

Novu duhovnu klimu slikovito predočavaju izjave samostalnog demokrata Žarka Jakšića da je „domoradačko stanovništvo” prinudeno zaštititi svoje ekonomske interese i kulturno-istorijsku osobenost, te da se nikako ne radi o pokušaju dijeljenja Srpstva. U prilog tim tvrdnjama govore podaci da je prosječan Vojvodanin tridesetih godina plaćao dva puta više državnih poreza nego stanovnik neke druge pokrajine. Nasuprot tome država je najmanje investirala u privredu Vojvodine. Najznačajnija agrarna industrija je vegetirala nesposobna dostići predratnu razinu. Ekonomska kriza najjače se osjetila u agraru i prehrambenoj industriji što je rezultiralo daljnim padom proizvodnje i povećanjem seljačkih dugova. Sve je to doprinijelo ekonomskom zaosta-

janju Vojvodine u odnosu na dvije najrazvijenije zemlje, Sloveniju i Hrvatsku, dok im se stara Srbija sve više približavala. Zakonom o zaštiti zemljoradnika, od 19. travnja 1932. godine uništena je Prva hrvatska štedionica, ali i mnogi drugi novčani zavodi u Vojvodini, i time onemogućena ekspanzivna sposobnost financijskog kapitala prečanskih krajeva. Iako su takvom pogubnom ekonomskom politikom Beograda bili pogodeni svi društveni slojevi, vodeći zagovornici autonomije Vojvodine bili su regrutirani iz redova ekonomski samostalne inteligencije (liječnici i odvjetnici) koji su istovremeno bili i veleposjednici. Većinom okupljeni oko Samostalne demokratske stranke ovi predratni liberali nisu se mogli oduprijeti violentnom nastupu srbijskih političara, koji nisu birali sredstva da ih politički unište i osobno ponize, proglašavajući ih austrofilima što je bilo jednako značajno antisrpsvu. Pokušaji da se čisto ekonomskim razlozima ospore rezultati agrarne reforme (usitnjavanju posjeda, neefikasna radna snaga) smatrani su direktnim atakom na smišljenu državnu politiku jačanjem srpskog nacionalnog korpusa u Vojvodini. Vojvodanska fronta je sredinom tridesetih godina stjecala podršku vojvodanskih Srba, pretežnog dijela Hrvata, a bila je sve popularnija kod Mađara i Slovaka (za razliku od Nijemaca, Rusina i Rumunja) ali se vojvodanski lokal-patriotizam nikada nije uspio izdići iznad srpskog, hrvatskog i drugih nacionalizama. Ta se fronta oslanjala na SDK i Ujedinjenu opoziciju koja nije uspjela stvoriti jedinstvenu političku platformu, kojom bi se efikasno rušio Stojadinovićev režim. Parcijalni, nacionalni i partijski interesi često su blokirali rad opozicije (pokušaj zemljoradnika da se približe Zagrebu nepovoljno je primljen kod radikala i demokrata). Ipak 8. listopada 1937. godine potpisan je Sporazum opozicijskih grupa kojim se predviđa preuređenje zemlje na trijalističkoj osnovi (Srbija, Hrvatska, Slovenija) što je nagovjestilo izdaju posebnih vojvodanskih interesa. Za prijevremene izbore, najavljene za kraj 1938. godine, Stojadinović je ušao ojačan izvlačenjem zemlje iz gospodarske krize i povezivanjem s Italijom i Njemačkom čime je, kako se smatralo, jačao neutralnu ulogu Jugoslavije. Predsjedniku Vlade išlo je na ruku rascjepkanost opozicije koja je tek na kraju izišla s jedinstvenom listom na čelu s Vladkom Mačekom. I pored dobro vodene kampanje, opozicija je u Vojvodini bila do nogu potučena. U Dunavskoj banovini JRZ je dobila 71,74% glasova, a vode opozicije su tučene čak i u svojim „tvrđavama”: Duda Bošković u Pančevu, a čelnik HSS Đido Vuković u Subotici.

Rezultati izbora su pokazali da je politička djelatnost vojvodanske fronte kod Srba bila porazna. Birači su se uglavnom opredijelili za JRZ i HSS, što je davalo za pravo „Samoupravi”, listu JRZ, konstatirati da srpska opozicija nema legitimitet zastupanja srpskih interesa. Padom vlade Milana Stojadinovića veljače 1939. godine otvorila su se vrata srpsko-hrvatskog sporazuma koji je rezultirao stvaranjem Banovine Hrvatske, što je bio početak federalizacije države. Sporazumom Dragiša Cvetkovića i Vladka Mačeka zadat je smrtni udarac vojvodanskoj fronti, a da njegovi tvorci do kraja nisu shvatili i razumijeli uzroke te pojave.

(kraj)

Kalman Kuntić

Imenik rocka:

„Emerson, Lake & Palmer” – još jedan „super-sastav”, ovaj je bio „u trendu” na sredini i kraju 70-ih, kada je njihova suvoparna, ali visokoartificijelna i tehnološki moćna kombinacija simfo-rocka i „neoklasičističke” elektronike imala mnogo uspeha među publikom (više) i muzičkom kritikom (manje). Ovaj su britanski sastav činili „zvezde” sastava „Nice” (Keith Emerson - klavijature), „King Crimson” (Gregg - vokal, bas-gitara i gitara), i „Atomic Rooster” (Carl Palmer - udaraljke i bubnjevi).

Probrana diskografija:

- Turkus (1971)
- Pictures at an Exhibition (koncertni, 1971)
- Live (koncertni, 1979)
- Emerson – solo:**
- Inferno (1980)
- Honky (1981)
- Lake – samostalno:**
- Manoeuvres (1983)
- Palmer – solo:**
- PM (1980)

„Fairport Convention” – vrsni britanski folk-rock sastav, osnovan 1967. godine u postavi: Judy Dyble (pevačica, koju je kasnije zamenila danas već pokojna Sansy Denny), Ashley Hutchings (bas-gitara, vokal), Martin Lambe (udaraljke i bubnjevi), Simon Nicol (vokal, gitara) i Richard Thompson (vokal, gitara i mandolina). Grupa je pred raspad (1978. - nakon tragične smrti Sandy Danny) mnogo i često menjala članove, ali je najvažniji „novopridošli” svakako bio virtuozni violinista Dawe Swarbrick, s čijim je prisustvom grupa i dosegla svoje najsvetlije momente.

Probrana diskografija:

- Fairport Convention (1968)
- What We did on Our Holidays (1969)
- Unhalfbricking (1969)
- Liege and Leaf (1969)
- Babbacombe Lee (1971)
- Live at Moveable Feast (koncertni, 1971)
- Live at L. A. Troubadour (koncertni, 1976)
- Bonny Bunch Of Roses (1977)
- Tiplers Tales (1978)
- Farewell Farewell (1979)
- Zajednički album Sandy Denny, Ashley Hutchingsa i Richarda Thompsona:**
- Bunch: Rock On (1972)
- Sandy Denny – samostalno:**
- All Our Own Work (1968)
- Sandy Denny (1970)
- Fotheringay (1970)
- The North Star Games and The Ravens (1971)
- Sandy (1972)
- Like at Old Fashioned Waltz (1973)
- Rendezvous (1977)

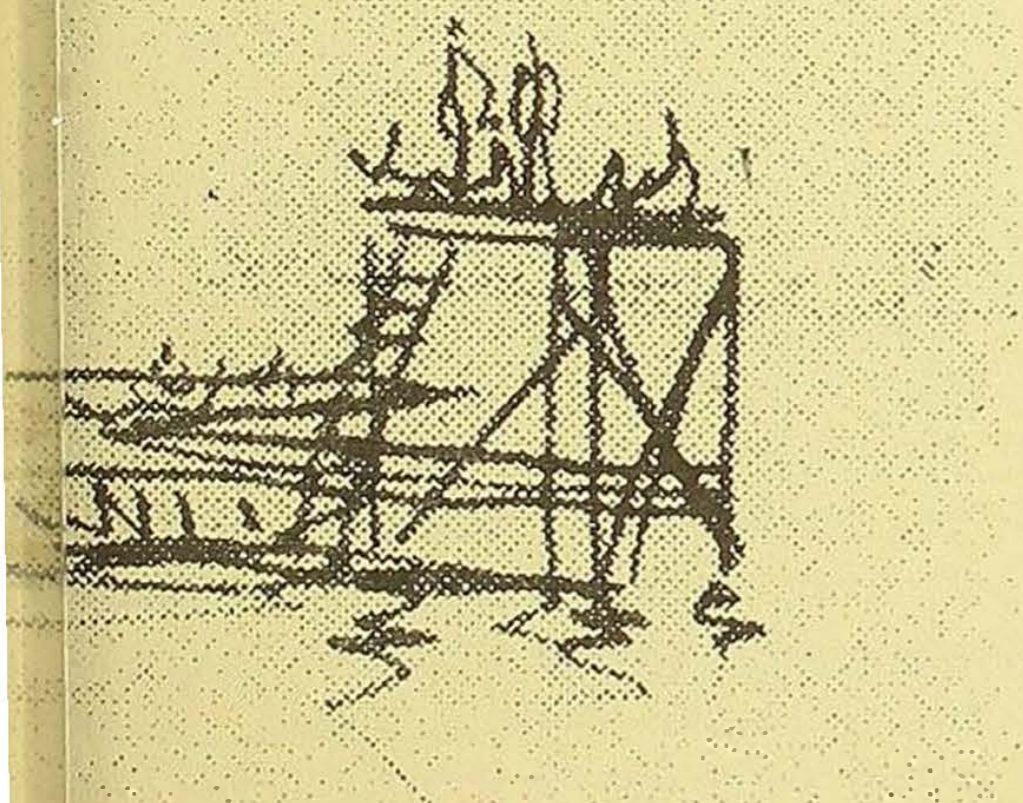
Robert Tilly

Tomo Vereš: „Dominikansko opće učilište u Zadru (1396 – 1807)“, Nakladni zavod „Globus“, Zagreb 1996., str. 101

O prvom hrvatskom sveučilištu

Viševrsni su razlozi zbog kojih mnoge su iz povijesti južnoslavenskih naroda nisu ponovno ugledale svjetlost dana, tj. bile prite u vlastitoj punini. Vjerojatno su to dva razloga. Prvi se nadaje iz činjenice što pripadamo krugu zemalja koje su se to kasnije priključile institucionalnom razvoju suvremenih ideja i vrednota modernog doba (u ovome kontekstu kritičkog znanstvenog rada); ili, eventualno, koje nisu imale kvalitetnu kontinuitetu u tomu. Drugi pak, razlog mogao bi biti u tomu što su mnogi naši znanstvenici u novije doba, posljednjih pedesetak godina, „bili u prilici“ više paziti na upute sveprožimajuće ideologije, nego na imperativne svojega poziva: tražiti gačkog rada na spoznaji Istine... A tada

iste manjka. Jer, da nije tako, zašto bismo tek posljednjih godina bili svjedoci intenzivnijeg objelodanjivanja značajnih otkrića o prvom hrvatskom sveučilištu? Ono koje je da najstarije hrvatsko sveučilište nije ono u Zagrebu (osnovano 1669.) već ono u Zadru koje je utemeljeno 273 godine ranije – 1396. godine! No, očitovale se ponovno, zatmljenost Istine, pa bila ona i povijesna, najvjekna, dok se putevi do nje i ovoga puta pozivaju čudnovatim.

rođeni Subotičanin, dominikanac Tomo Vereš u svojoj najnovijoj knjizi ne kazuje da je otkrio ovu istinu. Naime, on priznaje da je „istina o postojanju dominikanskog učilišta u Zadru spominjana vrlo neopretno i manjkavo u posljednjih stotinu godina, i tek je u najnovije vrijeme postupno zlatila na vidjelo zahvaljujući mukotrpnim istraživanjima poznatog hrvatskog povjesničara dr. Stjepana Krasića, dominikanca“ (str. 11). Međutim, Verešova je zasluga bila vrlo pristupačan, gotovo popularan način, ali znanstveno-metodološki utemeljen prikazao kako se je istina o „dominikan-

skom općem učilištu” u znanstvenim raspravama pojavljivala sve do svoje neprijepornosti. Drugim riječima, Vereš u knjizi daje kritički pregled „postupnog svitanja istine”, kao i valjanu, detaljnu analizu svih relevantnijih istraživanja i povijesnih dokumenata, iz kojih i Vereš izvodi zaključak o postojanju „općeg učilišta – studium generale” u zadarskom dominikanskom samostanu. On je, naime, utemeljen dokumentom od 14. lipnja 1396. godine od strane tadašnjeg generala ovoga reda Rajmunda iz Kapue. Istina, pokazuje Vereš, ovo je učilište prekinulo rad u drugoj polovici XV. stoljeća zbog turskih prodiranja u zadarsko područje, ali ga i obnovlja „1495. godine na blagdan Bezgrešnog začeca blažene Djevice Marije” (str. 49), da bi od 1553., pa do prestanka rada 1807. godine i dolaska Napoleonove vojske, bilo „povlašteno europsko sveučilište s pravom dodjeljivanja najviših akademskih naslova” (str. 52).

Pored, dakle, povijesne analize nastanka i postojanja prvog hrvatskog sveučilišta, knjiga donosi i životopise „dva značajna hrvatska mislioca i kulturna djelatnika koji su studirali ili predavali na dominikanskom općem učilištu u Zadru: Grgura Natalisa Budislavića, filozofa, teologa i prirodoslovca i Luku Bračanina – Polovinića, jednog od začetnika biblijskih znanosti u Hrvatskoj” (str. 55-63). U prilogu, na stranicama 69- 88, tiskan je tekst Carla Federica Bianchia u kojemu se po prvi puta govori o zadarskom sveučilištu: „Crkva i samostan sv. Dominika u Zadru” iz 1877. godine u prijevodu Matije Jeličića, koji sadrži i popis znamenitih dominikanaca zadarskog samostana.

Ovom je knjigom Tomo Vereš, pored objavljenih briljantnih studija o Marxovoj i marksističkoj filozofiji, te do sada neprevaziđenih prijevoda kapitalnih djela Tome Akvinskog i, u manjom obimu, Alberta Velikog, očitovao izvanrednu „snalažljivost” i u tumačenju povijesne problematike, istančan sluh za otkrivanje njenih skrivenih istina, te na koncu zahtijevanu enciklopedijsku erudiciju.

Tomislav Žigmanov

Krležijana

Idealistički aspekt

I kod socijalizma važan je nadnaravni svijet sveopće uzročnosti, unutar koga se i socijalna problematika odvija samo kao jedan sitan i posve neznatan kotačić bez nekog naročitog značaja. Načelo uzročnosti je neoboriv zakon po kome se u svijetu odvija sve, pak i socijalna problematika u tom pogledu nije nikakav izuzetak. Ništa na ovom svijetu ne može preskočiti svoje duhovne senke, a upravo to – kako socijalistička teorija kratkovidno nastoji kako bi despiritualizirala sve pojave, u tome leži tajna njene odbojnosti za svako misaono biće, svjesno svog duhovnog poziva.

(Miroslav Krleža, 1942.)

Filmoteka

Osmi greh – „Seven”

„Seven” („Sedam”) – Režija: David Fincher; gl. uloge: Morgan Freeman, Brad Pitt; 1995.

„Seven” je priča o iskusnom detektivu Sommersetu i mladom i impulsivnom Millsu koji rešavaju slučaj serijskog ubice. On svoje žrtve ubija tako da svako ubistvo predstavlja kaznu za po jedan smrtni greh (proždrljivost, pohota, gordost, pohlepa, lenjost, zavist, gnev). Reditelj David Fincher uspešno je konstruisao mračni neimenovani magalopolis i vreme neona pretvorio u vreme baklji. Ali taj mrak ne izaziva napetost, što je za triler pogubno.

Jednostavno, iz „Seven” ne pretili nikakva opasnost. Direktno imenovanje brutalnih zločina što kao poruku ostavlja nepoznati ubica pretvara ih u bizarno izivljavanje duševnog bolesnika.

Time greh iz apstraktnog biva preveden u konkretan, krajnji oblik, i banalizovan. Debeli postaju otelotvorenje proždrljivosti, lepi gordosti, narkomani lenjosti, bogati pohlepe. Oblik postaje način postojanja. Umesto straha od prisutnog i delatnog zla formira se zahtev za uniformisanošću – jedan totalitarni diktat za koje je sposobna samo neograničena glupost. Prikazivanje kazne za greh pretvarase u sprdanje sa njim, i sve to u smrtno ozbiljnom okruženju koje sugerise tobožnju zbiljnu prisutnost greha u stvarnosti.

Vizuelno, potpuni nedostatak eksterijera u filmu omogućio je anonimnost i možda univerzalnost mesta, ali ga je pretvorio u kamerni film, samo bez kamerne atmosfere jer junake ne povezuje ništa osim žanrovske konvencije (detektivi na zadatku – ubica). Drugo, besmislenost parcijalne cenzure učinila je zločine „strašnim”, to jest glupim: precizno prikazani debeljko ubijen neprekidnim ždranjem praćen je izmasakriranom prostitutkom koja se ne prikazuje – zbog cenzure! I svi ostali zločini se malo vide, malo ne, koliko da savest pučanstva bude mirna. Baš kao i greh tog istog pučanstva.

Nakon svega finale filma koje želi da ogrehovljene junake izvede iz filma u svet deluje kao prevara. Bukvalno tumačenje greha učinilo je da ceo film deluje kao veliko ruganje grehu i zato uvlačenje glavnih junaka i gledalaca u grešno kolo ne može da uspe. Duga tradicija posmatranja čoveka kao imanentno zlog bića, izražena naročito u engleskoj književnosti, mnogo bi pomogla autorima filma „Seven” da su je čitali. Možda bi naučili da rade tako da se ne rugaju osnovnoj ideji u sopstvenom filmu i tako naprave sasvim specifičan, osmi greh.

Pera Marković

Iz sportske prošlosti Subotice

Još nešto o prvim sportskim listovima

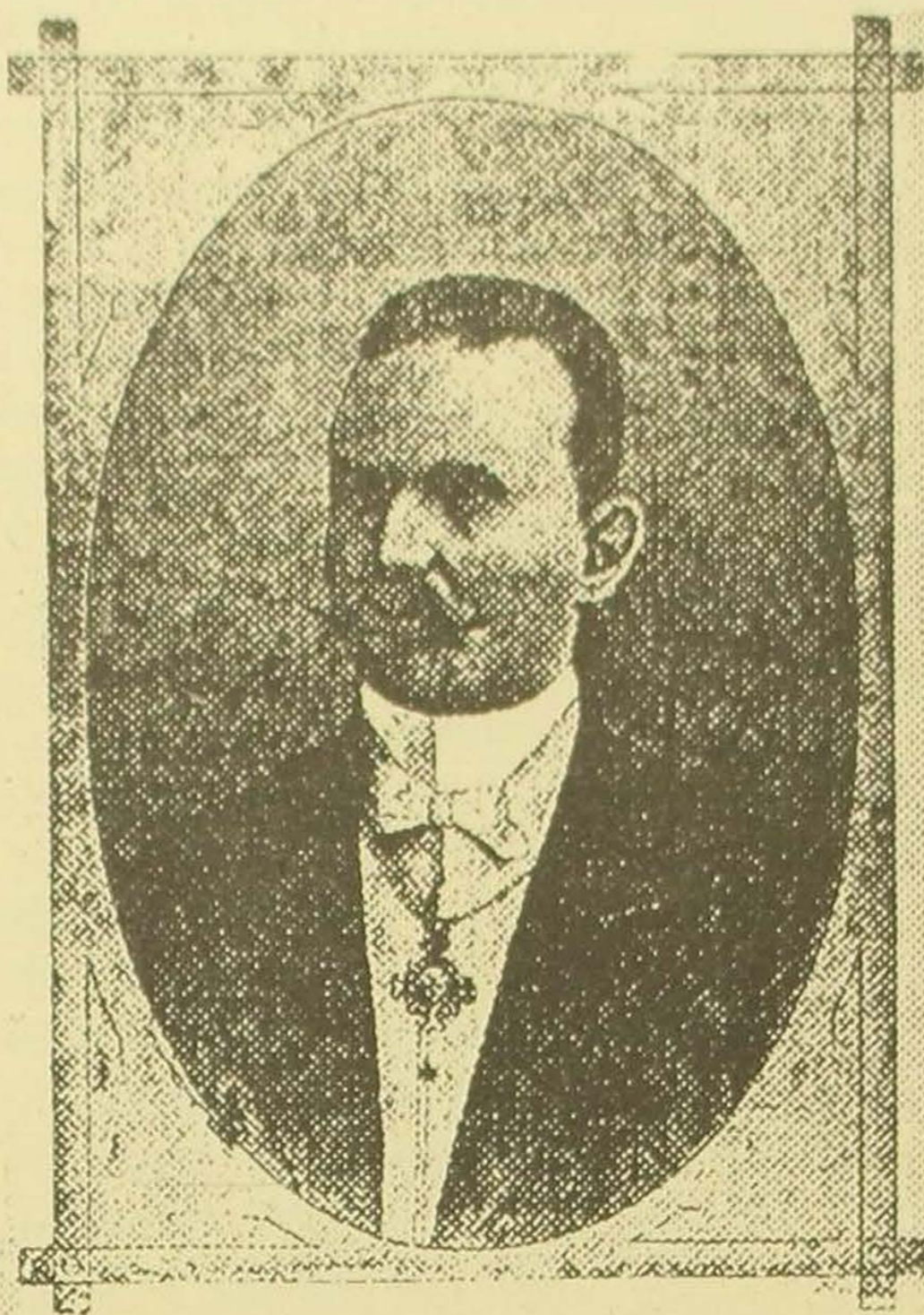
Kako je zanimanje za sport postajalo veće, češći su i napisi o sportu. Prohtjevi čitateljstva rastu, zahtijeva se više informacija. Pojavljuju se listovi i časopisi posvećeni tjelesnom vježbanju i sportu, od kojih neki ne izlaze dugo, ali su zato odigrali važnu ulogu u propagiranju sportskih ideja.

U prethodnim brojevima „Žiga“ kroz tekst „Prvi sportski listovi“ vidjeli smo da se u Subotici veoma rano pojavio prvi sportski list. Godine 1885. izlazi „Achilles“, tjelovježbački natjecateljski list, koji se smatra pretečom subotičke sportske periodike. Istina, prema nekim znacima list nije bio u potpunosti subotički. Krenuo je u Budimpeštu, jer se tamo stjecajem okolnosti nalazila redakcija i izdavaštvo, a od 1892. godine preseljava se u Suboticu i postaje čisto subotički list. Ispočetka je izlazio povremeno, a od 1895. svake subote. Doživio je dvanaest godišta izlazenja, što je za ono vrijeme bio svojevrsan rekord, budući su tadašnji listovi uglavnom bili kratkog vijeka.

Godine 1889. počeo je izlaziti tjednik „Szabadkai Futár“ (Subotički glasnik). Izlazio je svake subote, (gl. urednik je Lajos Vermes), ali nije bio dugog vijeka. Ako izuzmemo „Achilles“ (izdanja koja su uređivana u Budimpešti), onda je u stvari „Szabadkai Futár“ istinski prvi pravi i čisto subotički sportski list.

Godine 1911. 20. listopada u prodaji se pojavio novi sportski list „Vidéki Sport“ (Sport u unutrašnjosti), koji od 3. broja mijenja ime u „Szabadkai Sport“ (Subotički sport), a od 4. broja u „Szabadkai Sport Ujság“ (Subotičke sportske novine). Izlazio je ponedjeljkom i po potrebi i drugim danom. Ni ovaj list nije bio dugog vijeka. Prestao je izlaziti sredinom prosinca 1912. Kada već govorimo o početku sportskog tiska, te spominjemo prva periodična izdanja, potrebno je reći da opći listovi već u ranoj fazi

donose informacije o sportu. Međutim, one su povremene i nepotpune, a u mnogim slučajevima i netočne. Budući se teško utirao put pojedinim sportskim granama, slično je bilo i sa sredstvima informiranja.

Lajos Vermes – utemeljitelj sportskog tiska

Dugo, međutim, nije bilo stalnih sportskih rubrika u općim listovima. Brzi razvoj sportskog života očigledan je od konca prošlog i početkom ovog stoljeća. Već tada pojedini informativni listovi često objavljuju vijesti o sportu i uvode na razmjerno velikom prostoru istraživanje o sportskim događajima.

Kada je već riječ o samom početku sportskog tiska, potrebno je naglasiti da je Subotica na prostorima bivše Jugoslavije među prvim gradovima koji izdaju sportske novine.

Zanimljivosti radi, pokazat ćemo (uz pomoć Enciklopedije fizičke kulture (Zagreb, 1975.) početni razvoj sportskog tiska na pomenutim prostorima.

Na samom početku sedmog desetljeća prošlog stoljeća (1871.) u Ljubljani izlazi časopis „Južni sokol“, televadsko – vojaški list. Sedam godina kasnije (1878.) u Zagrebu se tiska prvi broj „Sokola“, glasila za tjelovježbu, časopis koji će (kasnije pod drugim imenom: „Hrvatski sokol“, „Glasnik hrvatskog sokola“) izlaziti dugi niz godina propagirajući fizički odgoj i pojedine sportove. U Beogradu je 1887. godine pokrenut „Velosipedski list“ posvećen prvenstveno biciklizmu. Bio je to mjesečnik, organ „Prvog srpskog velosipedskog društva“ koji nije bio dugog vijeka, izašao je samo devet brojeva, a obnovljen je 1896. godine. U Zagrebu se godine 1890. pokreće mjesečnik „Gimnastika“, časopis za školsku i društvenu gimnastiku. Godine 1894. isto u Zagrebu pojavljuju se sportske novine pod nazivom „Sport“ – glasilo za sve sportske struke. „Sport“ prestaje izlaziti 1898., a „Gimnastika“ 1899.

Prvo pravo izdanje u novinskoj formi počelo je izlaziti 1890. u Splitu. Bio je to „Sport Dalmato“ list koji je izlazio istodobno na talijanskom i hrvatskom jeziku. U Beogradu je 1905. također u novinskoj formi izišlo ilustrirano izdanje „Sport i svet“ kao polumjesečnik.

Sagledavši iznijete podatke, vidjet ćemo da je subotički „Achilles“ jedan od prvih sportskih listova na prostorima bivše Jugoslavije, a u stvari na prostorima današnje Jugoslavije. No, to nije za čuđenje, budući da su u Suboticu veoma rano prodrle napredne sportske ideje. Subotica je već tada živjela manirima Europe!

Ante Zomborčević

Sabor KUD „Vladimir Nazor“ u Somboru

U nedjelju, 26. svibnja, na „dove“, održan je u Somboru godišnji Sabor KUD-a „Vladimir Nazor“. Izvješće o jednogodišnjem radu Društva podnio je tajnik Šime Raič, u kojemu je iznio prijedlog rada svih sekcija Društva. Najveća manifestacija u proteklom periodu, istaknuto je u izvješću, bila je održavanje tradicionalnog „Bunjevačko-šokačkog prela“ i „Divojačkog vašara“, koji su upriličeni 17. veljače u nazočnosti preko 300 učesnika. Ona je bila i prva u nizu koje se ove godine organiziraju u povodu proslave 60-te obljetnice Društva.

Naime, 6. prosinca 1936. godine u Somboru je održana Osnivačka skupština KUD-a „Miroljub“, čije ime je nakon II. svjetskog rata promijenjeno u „Vladimir Nazor“. Međutim, ovom prigodom je predloženo da se izvorno ime „Miroljub“ ponovno vrati u naziv Društva, što će, po planu, biti simbolično i svečano učinjeno 6. prosinca 1996. godine, kada će biti održana Svečana akade-

mija. Inače prvi predsjednik KUD „Miroljub“ bio je pokojni Antun Matarić.

U referatu o proteklom radu Društva istaknuta je velika zasluga koreografa Dragana Kubatova, dugogodišnjeg aktivnog igrača folklorne sekcije, zahvaljujući kojem se njeguje bunjevački folklor u Društvu i realiziraju uspješna gostovanja u Subotici, Bajmoku, Tavankutu, gdje inače obitavaju ovdašnji Bunjevci- Hrvati. Također je spomenuto gostovanje kazališne predstave dramske sekcije HKC „Bunjevačko kolo“ „Jedna cura – sto nevolja“ od Matije Poljakovića koja je vrlo toplo primljena u Somboru pred prepunom velikom dvoranom Društva. Za nove članove predsjedništva Društva kooptirani su Vinko Firanj i Boris Pavlov, umjesto preminulih članova.

U diskusiji je rečeno da bi trebalo što svečanije organizirati proslavu 60. obljetnice postojanja Društva tijekom cijele godine, a najznačajnije manifestacije će biti „Dužijanca“ koja će se održati 4. kolovoza,

te svečana akademija 6. prosinca. U sklopu proslave 60. obljetnice, bit će formiran počasni i operativni organizacijski odbor, koji će biti imenovani predstavnici Sjevero-zapadnog bačkog okruga, Općine, Kulturne prosvjetne zajednice Sombora i drugih kulturnih ustanova i institucija.

(opafii)

Opasnosti i zaštita zdravlja u poljoprivredi (X) Zaštita od struje

Broj aparata i uređaja u svakom domaćinstvu, pa tako i poljoprivrednom, je velik, te je svakom pri rukovanju istima stalno izložen nizu opasnosti ne samo da bude povređen nego i smrtno strada. Pre korišćenja aparata i uređaja obavezno treba pročitati uputstvo za rukovanje, te se držati se datih uputstava, jer se tako smanjuje mogućnost da dođe do povreda i nesreće.

Tipične pojave i okolnosti koje mogu u domaćinstvu izazvati opasnost od električne energije su:

- vod za priključak aparata u kratkom spoju;
- instalacije u starijim stanovima i objektima, koje nisu uzemljene ili bar nulovane;
- prilaženje aparatu ili uređaju koji je u kvaru i na koga je uključen na izvor napajanja (u utičnici);
- stavljanje različitih metalnih predmeta u blizini osigurača (ili žice), umesto originalnih osigurača (osigurača) sa oznakom amperaže (piše na osiguraču);
- nestručno izolovanje izvesnih delova aparata;
- u kupatilu ne treba koristiti grejalicu sa električnim grejačima zbog vlage;
- u utičnice od 220 V poželjno je da se stavlja izolativne ploče ili poklopci kako deca ne bi sadala od struje.

Sprečavanje povreda ljudi od električne energije može se svrstati u tri grupe:

- onemogućiti dodir čoveka sa bilo kojim delom mašine ili aparata koji su pod naponom;
- svesti jakost električne struje kroz telo čoveka na bezopasnu veličinu ukoliko dođe do dodira i

- skratiti vreme prolaza struje kroz telo čoveka.

Najveća pogibelj pri radu sa električnim aparatima preči od direktnog dodira provodnika koji je pod naponom. Zato je bitno da je električna instalacija dobro izolovana ili ograđena mašina ili aparat, tako da do slučajnog dodira ne može doći.

Prva pomoć pri udaru električne struje

Udar i povrede ljudskog organizma koje može da prouzrokuje struja najčešće se manifestiraju u vidu oštećenja kože i sluzokože, opekotina, krvnih sudova i žila, živaca, srca i kostiju. Posledstvari, dejstvo struje obično izaziva opekotine, paralizu, prekid disanja i krvotoka; dovodi do paralize živaca, nesvesti i na kraju smrti. Da bi se povređeni spasao, dok se ne preveze u najbližu bolnicu ili stigne lekar, treba da mu se pruži prva pomoć koja se sastoji u sledećem:

- povređenog treba odmah isključiti iz strujnog kola, s tim da spasilac za tu svrhu koristi izolativne rukavice i gumene čizme (cipele), ili pak izolativnu tkaninu (ako se to nema pri ruci, može se koristiti i neki drveni predmet), ali se nikako ne sme raditi golim rukama;
- pošto se unesrećeni odvoji od izvora struje treba pristupiti veštačkom disanju, koje može biti trojako: masažom ili fizičkom tehnikom, zatim usnom tehnikom „usta na usta” i upotrebom odgovarajućih instrumenata.

Ako povređena osoba posle masaže ili ukazane pomoći dolazi svesti, treba je ugrejati (utopli) i dati joj rastvor sode bikarbone (na 3 dl vode jedna kašika).

No, pored svih pružanja prve pomoći, najvažnije je zatražiti hitnu lekarsku intervenciju (pomoć).

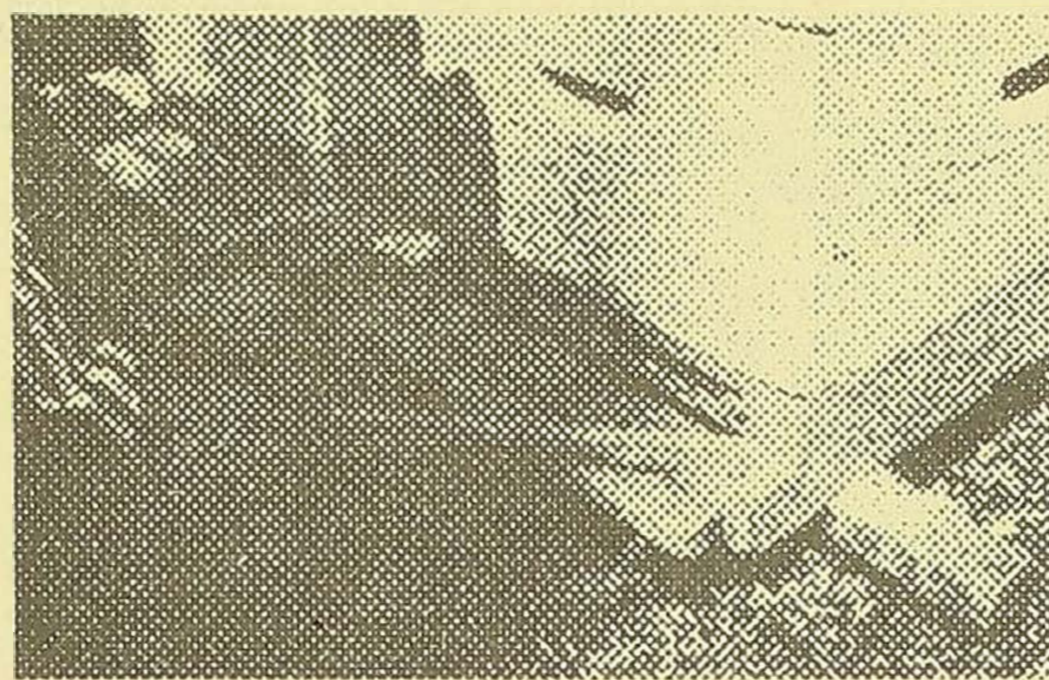
Mr Ivan Rudinski

Pčelarstvo

Pčelinjak u lipnju (juni)

Najvažniji poslovi u ovom mjesecu su: vrcanje meda, održavanje radnog rasporeda pčela, formiranje nukleusa, proizvodnja matica...

U našem rejonu, početkom ovog meseca, odnosno 7 do 10 dana po procvjetavanju bagrema, proizvedeni med spreman je za vrcanje. Obično su tada 2/3 satnih ćelija u

U ovom mjesecu pčelare očekuju mnogi važni poslovi

kojima je smješten med zatvorene tankim voštanim poklopcima. To je najbolji znak da je med zrio. Da bi se dobio med što bolje kvalitete, higijeni treba posvetiti dužnu pažnju. Izvrcan med mora se propustiti kroz cediljku. Tek nakon toga sipa se u bespriekorno čiste posude za čuvanje meda.

Poslije procvjetavanja bagrema, ako se pčele ne sele, nastupa period kad u prirodi nema dovoljno pčelinje paše. To se nepovoljno odražava na razvoj zajednica. Neophodno je pčelima dati šećernu medenu pogaču ili pak šećernu otopinu u cilju podražajnog prihranjivanja. Samo tako matica će se podstaći na brže polaganje jaja. U košnici će se održati radno raspoloženje pčela.

Ako u košnici dođe do izgradnje matičnjaka u vrijeme paše nagon za rojenje spriječit ćete oduzimanjem okvira s leglom, matičnjacima i pripadajućim pčelama. Ovisno od jačine zajednice, treba oduzeti 2 do

4 okvira i od njih formirati nukleus ili novu pčelinju zajednicu. Na njihova mjesta stavljaju se prazni okviri.

Poslije bagremove paše treba izjednačiti jačinu zajednica. Ovim postupkom u jakim zajednicama sprečavamo nagon za rojenje, a slabe osposobljavamo za iskorišćavanje naredne paše.

Najbolje je ako nove zajednice formiramo s mladom maticom od dvije ili tri zajednice.

Trogodišnje ili dvogodišnje matice treba zamjeniti kvalitetnim mladim, izvedenim na bagremovoj paši.

Matice treba dodavati prije podne kada ima više starih pčela izvan košnice.

Pčele najbolje prihvataju oplodnju matice u vrijeme dobre paše.

Najbolje vrijeme za dodavanje nove matice jest nekoliko sati poslije oduzimanja stare.

Rojevi, nukleusi osnovne zajednice trebaju biti pod stalnom kontrolom sve dok ne postanu uobičajene proizvodne zajednice. To znači da im redovno treba osiguravati potreban prostor za razvoj i pojačavati ih i prihranjivati kad su vanjski uvjeti za njihov razvoj nepovoljni.

Sakupljači peludi (cvjetnog praha) neka ne zaborave da sakupljenu pelud treba odmah konzervirati. U protivnom će se pokvariti ili će ga moljci uništiti. Pelud se konzervira sušenjem ili miješanjem s medom ili šećerom u kristalu. Pelud treba sušiti u toploj prostoriji ili rerni na temperaturi oko 22 C; pelud se miješa s medom ili šećerom u kristalu, tako što se kilogram peludi izmješa s 500 g meda ili šećera. Konzerviranu pelud treba čuvati u hladnim prostorijama i staklenim sudovima.

Bogate rezerve peludi koje se tijekom ovog meseca mogu osigurati, omogućavaju normalnu ishranu legla, čak i do prošle naredne godine.

Ante Zomborčević

Kestenov med

U posljednje vrijeme medu od kestena pridaje se sve veći značaj. Ova vrsta meda preporuča se s čajem, smješama protiv bolesti probavnih organa, - želuca, dvanaestopalačnog crijeva, bolesti žuči i jetre.

Med od kestena u smješi s čajem od kamilice i šipka ima dobro djelovanje u rekonvalescenciji poslije zarazne žutice i operacije žuči.

Radi liječenja i poboljšanja zdravstvenog stanja, čajeve treba uzimati više puta dnevno. Preporuča se jedna do dvije kavene žličice meda na 2 - 2,5 dl čaja.

„Pčela”

Organizujemo nastavu iz: matematike, stranih jezika, fizike, mehanike, elektrotehnike, maternjeg jezika, poseban program iz metoda učenja i pripremu budućih srednjoškolaca za kvalifikacioni ispit za upis u srednju školu.

Stručnost i pedagoško iskustvo naših nastavnika vode vaše znanje do željenih ciljeva.

U okviru Škole plus vršimo obuku budućih vozača. Vi treba samo das nas potražite, sve ostalo je naša briga. Informacije i prijava kandidata radnim danom od 11 - 16 časova u prostorijama Škole plus, Strosmajerova br. 3 (ispod Muzičke škole) ili na telefon 37-316 u večernjim časovima.

Za ribiče Linjak (Tinca tinca L.)

(Njemački: Schlei, mađarski: compo, doktorhal, cigányhal)

Linjak je riba nizinskih voda, ne odviše dubokih, močvarnog tipa sa bogatstvom vodenih biljaka. Nema ga u brzim vodama i području sjeverne Europe, dok ga ima u pojedinim područjima Azije. U nas živi u jezerima Palić, Ludaš i u okolnim rječicama i njihovim akumulacijama. Javno poduzeće „Palić - Ludaš” će ove godine u svom mriještilištu proizvesti mlad linjaka, kojim će poribiti svoja jezera, da bi ih ribiči mogli loviti kroz 3 - 4 godine. Ova riba je u nas gotovo nepoznata, pa je zato mali broj ribiča lovi, a neki ga ulove posve slučajno loveći šarana, karaša ili krupniju bijelu ribu.

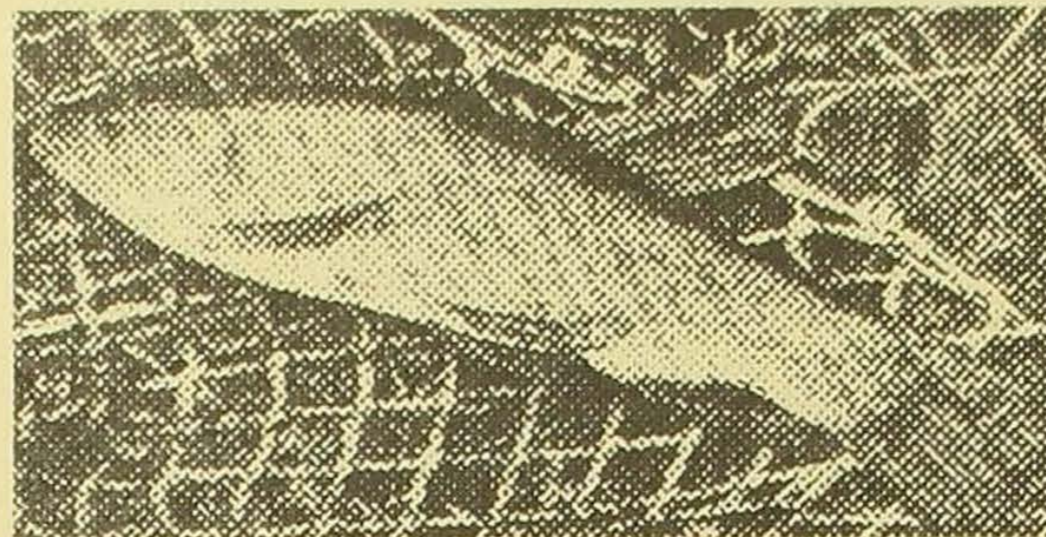
Linjakovo meso je vrlo ukusno, a pošto se ne gaji u ribnjacima sladokuscima je skoro nepoznat. Vrlo dobro podnosi vodu s malo kisika; za vrijeme „kanikule” (velikih vrućina) miruje zariven u mulj, a tako provodi i vrijeme zimskog sna u krtogu. Ljeti, kada je jako sunce miruje pri dnu, a tek kada je slabije polazi u potragu za hranom. Mi nemamo isključiva područja za lov linjaka, pa tko ga želi (u)loviti neka ga potraži u ševaru, na rubu trske, u vodi bogatoj vodenim biljem. Lijepi primjerci, iznad kilograma, nama najbliže mogu se uloviti u velikom bačkom kanalu, na području Bačkog Monoštora, sjeverno prema državnoj granici. Linjak živi u jatima i prihranjivanjem se može navići da hranu uzima sa određenog mjesta.

U zavisnosti od staništa boja mu je od tamnosmede do tamnožute, a trbuh zlatast.

Po tijelu ima vrlo sitnu krljušt, koja je veoma sluzava i vrlo teško se čisti (neki sitnu krljušt i ne čiste, a neki ga oderu).

Linjak mužjak polnu zrelost dostiže u trećoj, a ženka u trećoj ili četvrtoj godini. Mrijesti se od svibnja do srpnja, ponekada čak i u kolovozu, u više navrata. Ženka može izbaciti do 600.000 komada ikre po kilogramu tjelesne težine. U mrijestu ženku prate po dva mužjaka, koji izbačenu ikru u vodeno bilje oploduju.

U prirodnim uvjetima sporo se razvija i u prvoj godini dostiže dužinu oko 6-8 cm (šaran 15 - 20 cm); u drugoj 12 - 15 cm

(šaran 25 - 28 cm), a u trećoj 18 - 20 cm (šaran 29 - 32 cm). U prirodnim uvjetima, jednake starosne dobi, u ishrani agresivniji šaran uzima više hrane od linjaka. Jednostavno ga otjera ili ispred njega pojede hranu. Linjak je svaštojed. Kada se razvije iz jajeta miruje na biljci do sedmog dana i tek tada polazi u potragu za hranom. Prva hrana su mu jednoćelijske životinje amebe i papučice (paramecium), zatim larve insekata i račići. Kada dostigne starost od 4 do 6 tjedana (duljinu 1 - 2 cm) počinje se hraniti životinjicama.

Smatra se se da je u težini iznad 2 kg kapitalni primjerak, a u težini iznad 3 kg je vrlo rijedak (zvanični državni rekord u Mađarskoj je 3,74 kg, a u 1995. u Hrvatskoj najveći ulovljeni linjak je bio 2,49 kg i 53 cm dugačak). Zabilježeno je u literaturi da su

se u „dobra stara vremena”, kada su sve vode bile čistije, lovili primjerci težine 6 - 7 kg. Ali, to je samo prošlost.

Kao privredna riba nepravedno je zapostavljen zbog sporog rasta, a na zapadnoeuropskom tržištu, napose u Njemačkoj, vrlo je tražen. U Bavarskoj, gdje je omiljen sladokuscima, oko dva puta je skuplji od pastrve.

(nastavit će se)

Recept za pripremu linjaka:

Na bilo koji način da se pripremi linjak - dobar je. Ali, najbolji je ako se skuha „na plavo”. Kuhanog šarana mnogi ne vole zbog sitnih košlji po lednom dijelu. U linjaka su ove košlje debljine konca, oblika slova „Y”, i mogu se sasvim omekšati ako se za kraće vrijeme stave u pac. Kod pripreme za jelo treba ga izvana dobro oprati, očistiti od sluzi (pomaže pepeo ili sol), rasporenom odstraniti crijeva i škrge, iznutra ga posoliti i nakapati limunom i to dobro utraljati. Ovako ga ostaviti oko pola sata i nekoliko puta prevrtati. Zatim ga oko 1 minute držati u pacu octanog rastvora, s čestim prevrtanjem. Kuhati ga u posoljenoj vodi s iscijeđenim limunom (po želji) i uz blago vrienje. Kuhanje traje oko 10 minuta. Kuhanog ga staviti u zagrijanu vatrostalnu posudu, nakapati ga limunom sa obje strane, a zatim prelići vrelinom i blago posoljenim maslacem. Za prilog dodati kuhani krumpir, s isjeckanim listom peršina i prelivehim maslacem. Poslužiti suho bijelo vino ili mineralnu vodu s tonikom ili sokom od narandže bez šećera. (U Bavarskoj je ovako pripravljeni linjak, „Blauschleie” - plavi linjak, oko dva puta skuplji od na sličan pripravljene pastrve.) Ako nabavite linjaka i ovako ga pripravite uvjerit ćete se zašto je on na Zapadu toliko tražen.

Alojzije Stantić

Žackalo iz „Poljoprivrednika” za poljoprivrednike

Agromudrice

- Seljak kosi, država nosi.
- Kakve cene agraru, takva naplata poreza kod seljaka.
- Država je rekla svoje: zato se seljaci toliko znoje.
- Seljačka muka je velika. Veća od krize.
- Ne znamo šta je gore: suša ili sve veći porezi?

- Rodilo ne rodilo, država uvek uzima.

Čestitke

- Jesi li poslao zadružnu čestitku povodom godišnjice osnivanja?
- Nisam, jer se ne bi obradovali.
- Zašto?
- Poslao sam im advokata za prinudnu naplatu onih 10 bikova koje sam još proleto predao, a nisu mi isplatili.

Promene

- Ima mnogo novih, ali prerađenih poslova.
- Na primer?
- Sad se više ne kaže „Nisam ja s tobom ovce čuvao”, nego „Nisam ja s tobom pravio planove o razvoju poljoprivrede”.

(na. vi)

Ovo (možda) niste znali

More - daleko od mora

U SAD, u državi Nebraska, daleko od mora, izgradili su ogromni akvarij koji je koštao oko 20 milijuna dolara. U akvariju postoje atoli (koraljni otoci) i nekoliko stotina vrsta morskih riba. Posjetitelji život u moru mogu vidjeti iz tunela dugačkog 25 m kroz providne zidove. U jednom drugom području posjetiteljima je na raspolaganju botanički vrt s biljkama i životinjama iz Amazona - piše „Das tier” u br. 12 iz 1995. godine

Čim se u čovječjem organizmu smanji zaliha kemijskog elementa selen, onda će u njemu neki nalazeći virusi odjednom oživjeti i postati „agresivni”, pa je napredak bolesti nezadrživ! Ali, ako je u organizmu dostatna količina selena, onda se virusi, uzročnici nekih bolesti, nalaze u stanju mirovanja. A selen, između ostalih hrana, ima u velikoj količini u morskim ribama - piše „Bunte” u br. 49 iz 1995. godine.

Priredio: Alojzije Stantić

Kvalitetnu semensku robu, sredstva za zaštitu bilja, stočnu hranu, dodatke stočnoj hrani, alatke, kućnu hemiju, proizvode od plastike i još mnogo čega drugog, možete nabaviti u:

POLJOPRIVREDNOJ APOTECI

AGROSU

Stari Žednik, Žarka Zrenjanina 11,
tel: (024) 787-043 i

Tornjoš, Maršala Tita 32,
tel: (024) 841-006

Konkurentni smo: cenom, kvalitetom,
uslugom, savetom.

Posetite nas i uverite se!

MIKI samostalna vodoinstalaterska radnja	da sve teče kako treba
	Šarčević Miroslav vodoinstalatser
Primamo sve redove na vodovodnim instalacijama kao i održavanje istih... po zahtevu stranke od 8,00-16,00 časova	
kancelarija: Tel: 024/ 31-598 Matka Vukovića 4 24000 Subotica	

Aforizmi

- Odlazi AVRAM - dolazi „GARAN”.
- Najlakše je izreći zamjerku rodu ojemu.
- Zrelost, u globalnom smislu, jest abstraktna kategorija.
- Projekcija tuđe ličnosti na vlastitu van uvijek daje iskrivljenu sliku.
- Vrlina je spoznati i priznati svoju anu.
- Intelpekt čovjeka dremucka, ako ga vjetlost” ne obasjava.
- Ne diraj u čovjeka s(a)lonskog tija!
- Kad isključimo isključivost - stvamo dokučivost.
- Ako nemaš stabilna stopala, ne propinji se na prste!
- Crveniii...! Tomahavk je prošlost; bumerang je budućnost.

Željko Skenderović

Iz života naših predaka

Hetija (IV.)

Na hetiji se nije dangubilo, nise išlo rad zazjavanja („vaćat zjale”), već da se osim divana i susreta s ljudima posvršavaju kaki poslovi kod zanatlija: bognara (1), kovača, sarača... il’ trgovaca: refeša (2), gvoždara i svakiput kod špecerajca.

Posli razgledanja pece muškarci su obašli sarača i gvoždara, jel su bili blizu pece, a kod nji su uvik imali kakog posla: ako se štogod oparalo na sersamu (3) to je jedne hetije doneto saraču, a za drugu je već bilo opravljeno. U gvoždari se kupovala metalna roba: drot, klinci, kaki lanac... a već od prolića se razgleda pribor za ris, a najviše jel su stigle nove kose; kake su i pošto. Prija neg je kupac kupio kosu zagledo je kako je iskovana (kosa se iskiva iz jednog komada gvožda) i kakog je oblika. Blagim udaranjem kose oveliku kvitu za mažu osluškivo je kaki zvuk daje, jel se i potom znalo koliko je ona dobra (što je jasniji i dulji zvuk, to je i kosa bolja) i šta košta. Iako je na salašu bilo više kosa neg muškaraca, ris se radi uvik s najboljim kosama, pa je tribalo često kupovat i po koju novu, koju će isprobat na ditelni, travi il’ mišlingeru (4).

Žene su išle svojim putom, skoro svaki put kod refeša, jel je uvik tribalo, koliko su novci dovaćali, kupit tekstilne robe: perjavaču, platno (za kušulje, gaće, sku te...), za poslendansko ruvo: konofas, cic, tilor, parket, piket... a bome za svaki god je tribalo ponovit koju od divojaka ruvom od: krepdešina, puplina, brokata, velura, žoržeta, sukna... Sve ovo su žene kupovale od svog novca, kojeg su skupile od prodati jaja, pileža, perja... Jedino se, al na ritko, divojki kupovala lionska svila, od zajednički novaca, najčešće posli vršidbe. Kadgod su kazli: „Svila u kuću, jaram na tavan!” Jedno ruvo od lionske svile koštalo je koliko i par dobri volova!

Kad su poslovi posvršavani, muškarci su do šupe s konjima prošli kroz mijanu popit koji špricer i da onda krenu svršit još po koji poso i onda na užnu na salaš. Moralo se računat i na vrime koje će tribat kod bognara, kovača, krupara il’ za čegagod drugo.

Vridi spomenit da su Lutzovo svratište (šupa i avlija) i mijana bili zdravo čisti. U avliji je pogoden (5) čovik pazio na konje, da se koji ne odriši il’ ne zakoraci ular, ako spadne pokrovac il’ opaklija sa konja da ga pokrije i da čisti konjske balege isprid svratišta i u flasterovanoj (6) avliji. Za nadzor kola i konja ništa nije tribalo platit. U mijani su astali bili pokriveni crvenim il’ plavim čaršapima na kocke, a na svakom je bila kotarca sa slanim kiflama posutim kimom i stalak sa peretkima. Po želji se moglo priza-logajit, da špricer sklizne što slade. Stari Lutz - onizak, debeljuškast, prosid, uvik izbrijan gospodin, s očalama na nosu, samo se šeto kroz mijanu divanio s ljudima, bunjevački s švapskim naglaskom, i nadgledo kako se gosti poslužuju. Za svakog gosta je našo po koju lipu rič! Lutz nije dopušto da se kod neg opija, jel čim su njegovi poslužitelji vidili da je kogod malo više popio tom više nisu dali pit. Vidio sam kad je napit čovik došo u njegovu mijanu, al su ga ona izveli na sokak. Kod neg je sve bilo čisto i uredno, tog su se onda i gosti pridžavali i baš zato dobro osićali. (Ta zgrada danas, nažalost, nema onaj sjaj čistoće i urednosti koji je imala prija pedesetak godina!)

Znam šta je stari Lutz onda znao: radio je poso za ljude, za nji živio, jel je od nji živio! Onda su tako radili svi dobri poslovni ljudi. (Nažalost, ovako svaćanje poslovnih odnosa danas je toliko ritko da se sa sitom spominjem starog Lutza!)

Manje poznate riči:

1 bognar: kolar

2 refeš: trgovac tekstilom (od rif, riv-starinska mera za dužinu = 0,7776 m.)

3 sersam: konjska vučna kožna oprema: am, oglavnik, ogrnilo, kajase.

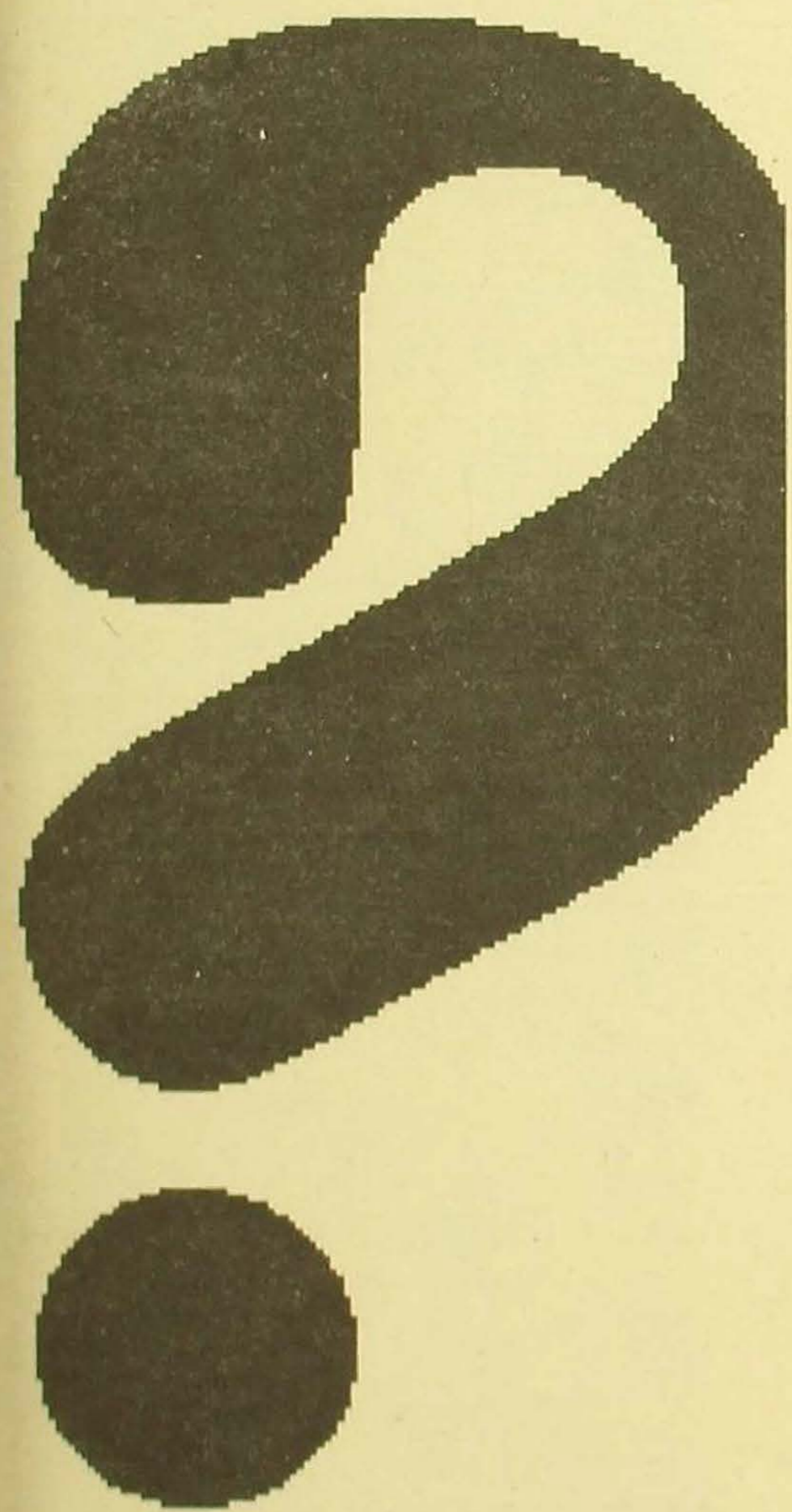
4 mišlinger: vrlo gusto zasijan kukuruz, ručno se kosio i davo marvi.

5 pogoden: unajmljen

6 flasterovan: avlija i staza obložena jače pečenom (flaster) cigljom.

(nastavit će se)

Alojzije Stantić

Zanimljivosti

Lukavice idu u mrak

Prevetali su lale, narcisi, zelenkade, ambuli, šafrani. Želite da ih proširite na veći deo bašte za iduće leto. Sačekajte da se toploj suvoj zemlji još malo prosuše, podite ih, prosušite na suncu i stavite, umotane u papir, u najtamniji deo podruma. U isto proleće iduće godine, možda već u februaru (posadite ih i cvetaće odmah). Stari baštovanke kažu da se lukavice mogu čak Sv. Ilije presadivati (to vam je početkom avgusta). Ova vrsta cveća izuzetno lepo gleda kada procveta na obodima bašte, na stepenicama i to raspoređenju geometrijske forme. Vodite računa i o bojama.

Domaće bilje

Sirup od zove

Potopite 45 dobro opranih i prosušenih cvetova zove u 5 litara vode i ostavite da stoje 24 sata. Povadite cvetove i sipajte u zovinu vodu 4 kg. šećera, 5 limuntusa i neka opet stoje dan i noć. Promešajte povremeno. Procedite posle sirup kroz gazu, stavite na vatru da baci koji ključ i sipajte topao sirup u tople sterilisane boce. Zatvorite celofanom provučenim kroz alkohol i gumicom, umotajte u čebe i naka stoji dok se ne ohladi. Stavite u špajz. Srećna vam prva zimnica (ako je popijete odmah).

(Naša Borba, 21. 5. 1996.)

Nama je dovoljno da znate za nas

FUNERO

Privatno pogrebno poduzeće

• Subotica, Karadordev put 1

telefon: (danonoćno): 024/51-514

• Bajmak, JNA 3 (u cvjećarnici „Mariška”) telefon (danonoćno): 024/762-024

• Palić, Još Lajos 18 (u cvjećarnici „Orchidea”), telefon: 024/752-759

• Horgoš, Borisa Kidriča 7, telefon (danonoćno): 024/792-202

• Novi Kneževac, Maršala Tita 16

УЈЕДИЊЕНИ ГРАНСКИ СИНДИКАТИ

НЕЗАВИСНОСТ

11000 Београд, Нушићева 4/У
Југославија

NEZAVISNI SINDIKAT „ŽIG“
PRERADOVIĆEVA 4
24000 SUBOTICA

NI MANJE REDAKCIJE NI BOLJEG SINDIKATA

**ZNATE VEĆ DA SE NAŠE ISPRIKE OD-
NOSE SAMO NA KOLEKTIVNE GREŠKE.
MALO NAS IMA PA SE SAMI ŠTITIMO.
VALJDA JE ZATO I OVAJ ADRESAT BIO
UPUĆEN NA PRAVO MJESTO.
HVALA!**

našaborba

POZIV HELSINKŠKOG ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI

**Probni povratak Srba u
Kusonje, Okučane, Toranj,
Obrežje i Batinanje**

Beograd - Helsinški odbor za zaštitu ljudskih prava u Srbiji, u utorak
je obavestio javnost, i zainteresovane izbeglice iz Hrvatske koji su tre-

Kosi kut

Dvije knjige

1. Knjiga postanka

Jahve reče Abramcu: „Idi iz zemlje svoje, iz zavičaja i doma očinskog, u krajeve koje ću ti pokazati. Velik ću narod od tebe učiniti.”

Pod dojmom obećanja da će od njega postati veliki narod, a o državi ni riječi, „Abram se zaputi kako mu je Jahve rekao.” U zemlji njegovoj nastala je glad. I on ode u zemlju egipatsku. Tako nastala je velika država.

Iz starog tiska

Iz Biblije

Postanak svita

Kada je Svemogući stvarao svijet, dao je čoviku tri osobine, a to su: inteligencija, poštenje i da bude radikal. Ali, međutim, Svemogući dozvoli da se uzmu samo dvije vrline za jednog čovika. – Koje bi ti vrline uzeo? – Ako uzmeš „inteligenciju i da postaneš radikal” znači da ćeš biti nepošten, čim ne uzmeš „poštenje”. Ako uzmeš „poštenje i da postaneš radikal” znači da ćeš biti neinteligentan, čim ne uzmeš inteligenciju. Ako pak hoćeš da budeš inteligentan i pošten, onda uzmi „inteligenciju i poštenje” samo onda ne možeš biti radikal

(„Bunjevačko žackalo”, 19. travnja 1940.)

2. Knjiga nestanka

Netko reče: „Avrame idi iz zemlje svoje, iz zavičaja i doma očinskog, u nepoznatom pravcu, ne možeš više biti guverner.” Ja sam htio jaku državu (veliku), a ne jak dinar. O narodu ni riječi.

„I ode starac tužan uz obalu sinjega mora.”

Neki misle da se sklonio kod uje Dolara. Drugi misle da je kod teta Marke. P.S. Inimici hominis, domestici eius! (Neprijatelji čovjeka su ukućani njegovi!)

Josip Temunović

Bunjevačka narodna pripovijetka

Izgubljena baba

Gazda imo oko sto lanaca božijanske zemlje, salaš ko grad i čer jedinicu, al lipu. Nije on jedini na svitu sa sto lanaca zemlje, al bio ponosit ko ritko ko. Pripovida on sva- kom kako će njegov zet bit još bogatiji, jel taka cura ko njegova mora se udat u još jaču kuću.

On, pripovida, a cura se uljubila u momka što je oko salašića imo jedva toliko zemlje da kraj s krajom mož sastavit. Da je baš go ko od majke roden, cura veli:

– El za njeg, el umrit.

Šta će bačo već popuštit, e, al ne i prid svitom. Pripovida on sad, nek niko ne misli da je njegov zet kaki mali gazdica, kako to izgleda. Pun je novaca ko plive, samo nije tjo kupovat imanje dok se nije dovo u čovičanski red. Kad se oženio, sad će on kupovat, pa nek svit vidi ko je on.

I daje bačo zetu novaca što svit ne vidi, pa ovaj kupuje, a bačo dao novce i za karuce kake niko u ataru nema. Na njima će zet doć

babi čestitat prve Materice. Nedilju dana prid Materice karuce majstor dono na zetov salaš. Dida zdravo želio da oma vidi karuce, a suv mraz stego, čačak po putu taki da je prava grijota konje mučit po njim. Šta će dida, već s babom krene pišice.

Zadovoljan je dida, zadovoljan od zemlje do neba. I šta mož dida poželit, šta drugo, neg da se al oma provoza. Nek njega i babu zet nosi kući, na njegov salaš.

– Kudan prodemo, sad nek gledaje, a kad budeš dolazio matoroj Materice čestitat onda nek i vidu kake karuce ima moj zet.

– Bože, bačo, – zet odgovora – vi ne vidite kaki je čačak? Tvrd ko kamen, oštar ko brijač. Grijota je konje mučit i karuce lomit.

Ajak, nema tu divana. Što on kaže, to tako bit mora.

– Ne brigaj ti za karuce. Samo ti mene slušaj, pa te neće zabolit glava, imaćeš svega i svačega.

Misli se zet: nisam se ja oženio da se s didom slušam već sa ženom. S duge strane, na čast didi sve imanje, ako se na takom putu digod skrndave i izlomu. Al vidi i to da s matorim ne mož izać na kraj.

– Dobro, – kaže zet – kad ste toliko navalili, ja ću vas oma bacit s karuca i okrenit se natrag.

– Nisi baš lud.

– Al ću bit, samo ako puštite glasa od sebe.

Kako su se matori usičili na stražnjim sicut on kandžijom po konjima. Karuce se tresu, skaču, zubi da ispadnu, pa se zaničaju na jednu, pa na drugu stranu, a što dalje on sve goropadnije rani konje kandžijom. On bi da što prija daju glasa od sebe, al ono dvoje natrag ćute ko dva groba.

Tako je stigo i do didinog salaša. Počela se sad i magla spuštati, pa čovik bisan da od bisa ne zna šta bi. Po čačku i po magli on se mora još i vratit. I tako se nije ni okrenio, neg kaže:

– Bogoruciju vam onu vašu matoru, kako ste mogli izdržat da cilo vreme ni ne guknete?!

A dida se javi odostrag:

– Slušaj, zete, tamo digod u po puta, kad je baba ispala iz karuca, ja umalo nisam dreknio.

Kazivao: Marko Vojnić Purčar – Pulak
Zabilježio i obradio: Balint Vujkov